

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра Фінансового менеджменту та фондового ринку

Допущено до захисту
завідувач кафедри

(підпис)
“ ____ ” _____ 2025 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності
072 Фінанси, банківська справа та страхування
за освітньо-професійною програмою
Фінанси, фінансовий менеджмент та страхування
на тему: «Фінансова стійкість підприємства та її забезпечення в умовах
воєнного стану»

Виконавець:

здобувач 4 курсу ЦЗФН
Маринова Марія Михайлівна

/підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., доцент
Іоргачова Марія Іванівна

/підпис/

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВОЇ	
СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	7
1.1 Економічна сутність і значення фінансової стійкості підприємства	7
1.2. Механізм управління фінансовою стійкістю підприємства.....	12
1.3.Методичні підходи до оцінювання фінансової стійкості підприємства.....	18
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ВПЛИВУ ВОЄННОГО СТАНУ НА ФІНАНСОВУ	
СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА	26
2.1 Ключові тенденції діяльності агропідприємств в умовах воєнного стану....	26
2.2 Особливості фінансово-господарської діяльності підприємства «Гармонія-Д» в умовах воєнного стану	32
2.3 Аналіз та оцінка фінансової стійкості агропідприємства «Гармонія-Д» в умовах воєнного стану	38
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ	
ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	51
3.1. Шляхи поліпшення фінансової стійкості агропідприємства «Гармонія-Д» за умов воєнного стану	51
3.2. Сучасні інструменти забезпечення фінансової стійкості підприємства.....	59
3.3. Рекомендації щодо державної підтримки функціонування агропідприємств України під час воєнного стану	63
ВИСНОВКИ	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	75
ДОДАТКИ.....	80

ВСТУП

Актуальність дослідження. Економічна стабільність підприємства є однією з основних умов його ефективної та безперебійної роботи в умовах ринку. У нинішньому економічному середовищі, де навіть незначні зміни можуть призвести до серйозних наслідків для бізнесу, питання фінансової надійності набуває надзвичайної значущості. Вона визначається не тільки здатністю підприємства залишатися життєздатним в умовах фінансових труднощів, але й його можливістю гнучко реагувати на зміни внутрішнього та зовнішнього середовища, зберігати та посилювати свою конкурентоспроможність і розвиватися, навіть у періоди економічної нестабільності. Для сільськогосподарських підприємств фінансова стійкість має особливу роль, зокрема в умовах воєнного стану. В умовах збройного конфлікту, коли забезпечення безпеки та стабільності є критично важливим, фінансова стійкість стає необхідною умовою для продовження виробництва та гарантування продовольчої безпеки національного масштабу.

У сільському господарстві фінансова стійкість є визначальним фактором для здатності підприємства адаптуватися до змінюваних умов, таких як зміни клімату, варіації в цінах на сільськогосподарську продукцію, зміни в політиці держави або глобальні економічні коливання. У кризових ситуаціях, таких як війна, природні катаклізми чи інші непередбачувані події, здатність фермерського господарства витримувати навантаження та продовжувати діяльність залежить від рівня його фінансової стійкості. Це включає в себе не тільки наявність фінансових резервів, але й ефективне управління витратами, диверсифікацію джерел доходів і збереження ліквідності, що дозволяє своєчасно реагувати на виникаючі проблеми.

Забезпечення фінансової стійкості підприємства є важливим аспектом не лише для самого господарства, а й для загального економічного стану регіону і країни. Сільськогосподарські підприємства, які зберігають свою фінансову стабільність, здатні не тільки підтримувати свої виробничі потужності, а й

вчасно постачати необхідні продукти на внутрішній ринок, сприяючи забезпеченню продовольчої безпеки. Крім того, фінансова стійкість підприємств дає їм можливість інвестувати в модернізацію, технологічні інновації та розвиток, що в умовах непередбачуваних економічних ситуацій дозволяє не тільки зберегти прибутковість, але й забезпечити довгострокову життєздатність бізнесу.

Дослідження фінансової стійкості підприємств є важливим напрямком в науці економіки, оскільки ця характеристика безпосередньо впливає на стабільність та перспективи розвитку підприємства в умовах змінного ринкового середовища. Танклевська Н. С., Мірошніченко В. О. [1] розглянули поняття фінансової стійкості підприємства в умовах цифрової економіки. Л.А. Лахтіонова [2] підкреслює важливість системного підходу до аналізу фінансової стійкості, враховуючи взаємозв'язок між різними фінансовими показниками та можливість їх коригування для забезпечення довгострокової стабільності підприємства. Н.А. Мамонтова [3] зосереджує увагу на важливості використання фінансових резервів для забезпечення безпеки підприємства в умовах економічних коливань. М.Я. Коробов [4] у своїх роботах висвітлює методи оцінки фінансової стійкості, акцентуючи на різноманітних індикаторах, таких як ліквідність, платоспроможність та рентабельність підприємства. В свою чергу, Ю.С. Цал-Цалко [5] наголошує на важливості адаптації підприємства до зовнішніх шоків і змін ринкових умов, а Т.М. Белікова [6] досліджує питання управління фінансовими потоками для підтримки стабільності. Тридід [7] звертає увагу на інноваційні аспекти забезпечення фінансової стійкості в умовах глобалізації та швидкої зміни економічного середовища, а також необхідність диверсифікації фінансових джерел для зниження ризиків.

У проаналізованих джерелах висвітлено теоретичні аспекти проблематики та різноманітні методи оцінки фінансової стабільності, однак не розглянуто, яким чином збройне протистояння впливає на фінансову стійкість компаній, зокрема тих, що належать до надзвичайно чутливого аграрного сектору. Також бракувало порад щодо інформаційно-аналітичного супроводу та збереження

фінансової рівноваги підприємств у реаліях воєнного часу. Саме тому дана наукова розвідка є на часі, адже практично всі суб'єкти господарювання в Україні зазнали наслідків військових дій.

Метою даної кваліфікаційної роботи є теоретичне узагальнення та надання практичних рекомендацій щодо забезпечення фінансової стійкості підприємства в умовах воєнного стану.

Для досягнення зазначеної мети були визначені наступні **завдання**:

- дослідити економічну сутність фінансової стійкості підприємства;
- розкрити механізм управління фінансовою стійкістю підприємства;
- описати методичні підходи до оцінювання фінансової стійкості підприємства;
- проаналізувати ключові тенденції діяльності агропідприємств в умовах воєнного стану;
- надати характеристику особливості фінансово-господарської діяльності аграрного підприємства «Гармонія-Д» у воєнних умовах;
- провести аналіз та оцінити ключові показники фінансової стійкості аграрного підприємства «Гармонія-Д» в умовах воєнного стану;
- розробити шляхи поліпшення фінансової стійкості агропідприємства «Гармонія-Д» за умов воєнного стану;
- запропонувати рекомендації щодо державної підтримки функціонування агропідприємств України під час воєнного стану.

Об'єктом дослідження є процес забезпечення фінансової стійкості підприємства в умовах воєнного стану.

Предметом цього дослідження є теоретичні та методичні основи, а також практичні аспекти аналізу та забезпечення фінансової стійкості агропідприємства «Гармонія-Д» в умовах воєнного стану.

Методи дослідження. Для виконання дослідження були використані наступні методи: систематизація і узагальнення для розкриття сутності фінансової стійкості; комплексна оцінка, використання графічних зображень та послідовний аналіз при вивченні фінансово-господарської діяльності;

економіко-статистичний метод для оцінки фінансової стійкості підприємства; причинно-наслідковий підхід для формулювання рекомендацій щодо забезпечення фінансової стабільності агропідприємств України.

Наукова новизна одержаних результатів. Новизною даного дослідження є те, що воно акцентує увагу не тільки на питаннях фінансової стійкості підприємств, а враховує саме вплив воєнного конфлікту на фінансову стійкість підприємств такого вразливого сектору як сільське господарство, а також містить рекомендації щодо забезпечення їх фінансової стійкості в умовах воєнного стану.

Інформаційна база. Для проведення дослідження були використані навчальні посібники та підручники з фінансового аналізу, методів оцінки ймовірності банкрутства, наукові статті та монографії, законодавчі акти України, а також фінансова звітність агропідприємства «Гармонія-Д» за період 2022-2024 роки.

Практична цінність дослідження полягає в проведенні всебічної оцінки фінансової стійкості аграрного підприємства «Гармонія-Д», на основі якого були визначені ключові шляхи покращення його фінансової стабільності, які можуть бути використані у практичній діяльності інших аналогічних агропідприємств.

Структура роботи. Дана кваліфікаційна робота структурована за традиційною схемою й включає вступ, три основні розділи, поділені на дев'ять підрозділів, підсумкові висновки, перелік використаних джерел і додатки. Загальний обсяг дослідження складає 89 сторінок, з яких основна частина представлена на 74 сторінках. У роботі наведено 12 таблиць та 26 ілюстрацій.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність і значення фінансової стійкості підприємства

Дослідження економічної сутності фінансової стійкості підприємства є ключовим для розуміння механізмів забезпечення його стабільного функціонування в умовах динамічного зовнішнього середовища. Фінансова стійкість виступає фундаментальною основою життєздатності бізнесу, оскільки визначає його спроможність ефективно управляти фінансовими ресурсами, адаптуватися до ризиків і підтримувати довгострокову конкурентоспроможність.

Стійкість (резистентність) підприємства – це інтегральна характеристика його здатності ефективно функціонувати в умовах дії несприятливих зовнішніх та внутрішніх факторів без суттєвих втрат у продуктивності, конкурентоспроможності та реалізації стратегічних цілей. Вона відображає спроможність підприємства протистояти кризовим явищам, ринковій турбулентності, технологічним викликам та інституційним змінам, зберігаючи при цьому свою операційну цілісність і потенціал розвитку.

Досягнення бізнес-стійкості можливе завдяки реалізації комплексу стратегічних підходів, зокрема фінансового планування, ефективного управління ризиками, гнучкого стратегічного менеджменту, інвестицій в інновації та цифрові технології, раціонального використання ресурсів і оптимізації внутрішньогосподарських процесів. Водночас рівень стійкості не є сталим показником – він змінюється під впливом динаміки внутрішнього середовища, економічної кон'юнктури, політико-правових трансформацій та конкурентного тиску. Це зумовлює необхідність постійного моніторингу рівня стійкості підприємства та своєчасного реагування на потенційні загрози.

Інтегральна стійкість підприємства формується на основі взаємодії низки ключових компонентів:

- фінансової стійкості – здатності підприємства забезпечувати

безперервність фінансових потоків і виконання зобов'язань в умовах економічної нестабільності;

- операційної стійкості – ефективності управління виробничими, логістичними та управлінськими процесами;
- ринкової стійкості – адаптивності до змін ринкової кон'юнктури та поведінки споживачів;
- технологічної стійкості – здатності впроваджувати та використовувати новітні технології;
- кадрової стійкості – збереження кадрового потенціалу і підтримання високого рівня кваліфікації персоналу;
- соціальної стійкості – врахування соціально-екологічних аспектів діяльності підприємства.

Серед перелічених компонентів фінансова стійкість відіграє визначальну роль, оскільки саме вона забезпечує здатність підприємства протистояти економічним шокам і підтримувати стратегічну життєздатність. Фінансово стійким вважається підприємство, яке в змозі своєчасно та в повному обсязі виконувати свої господарсько-фінансові функції, спрямовані на формування і збереження конкурентних переваг. Забезпечення належного рівня фінансової стійкості потребує високої компетентності керівництва, здатного приймати раціональні управлінські рішення відповідно до принципів сталого розвитку. Нестача управлінських навичок у цій сфері може спричинити розвиток кризових явищ у діяльності підприємства.

Отже, фінансову стійкість доцільно розглядати як комплексну фінансово-економічну систему, що є базовою категорією в системі управління підприємством. У науковій літературі існує значна кількість підходів до трактування поняття «фінансова стійкість», які варіюються за змістом і акцентами, подекуди доповнюючи, а подекуди суперечачи одне одному.

Аналіз наукових підходів і трактувань фінансової стійкості підприємства свідчить про відсутність єдиного, загальноприйнятого визначення цього поняття, що зумовлено його комплексним і багатограним характером (Рис. 1.1).

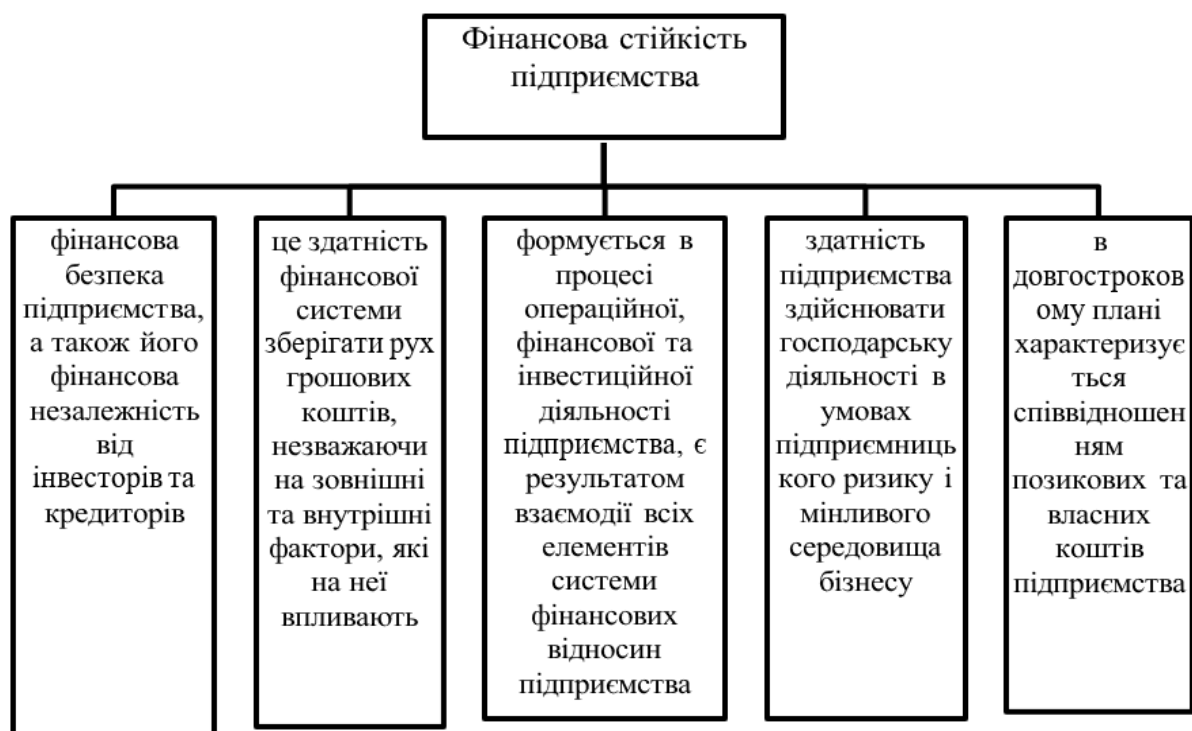

Рис. 1.1. Характеристика фінансової стійкості підприємств [7]

На основі аналізу наукових публікацій здійснено систематизацію основних підходів до її розуміння, що представлена в таблиці (Додаток А1). У більшості авторських підходів простежується акцент на здатності підприємства підтримувати оптимальний рівень платоспроможності та кредитоспроможності, уникати надмірного обсягу дебіторської і кредиторської заборгованості, а також забезпечувати фінансову рівновагу в умовах змінного ринкового середовища. Відповідно, фінансово стійким вважається таке підприємство, яке здатне за рахунок власного капіталу ефективно фінансувати активи, своєчасно виконувати зобов'язання перед контрагентами та не допускати порушення фінансової стабільності внаслідок здійснення господарських операцій. Фінансова стійкість передбачає відсутність критичного рівня заборгованості, здатність підприємства своєчасно адаптуватися до змін у зовнішньому та внутрішньому середовищі, а також гарантує збереження прибутковості в умовах економічної нестабільності. Таким чином, фінансова стійкість є однією з ключових умов довгострокової життєздатності підприємства, його ефективного розвитку та збереження конкурентних позицій на ринку [8].

Цей показник виступає інтегральним критерієм ефективності управлінських рішень, фінансової політики та інвестиційної діяльності підприємства. Для широкого кола зацікавлених сторін – інвесторів, кредиторів, постачальників і власників – фінансова стійкість є індикатором надійності й економічної стабільності суб'єкта господарювання. У вузькому значенні фінансова стійкість трактується як здатність підприємства забезпечувати виконання своїх короткострокових і довгострокових зобов'язань за рахунок внутрішніх ресурсів, тобто збереження платоспроможності. У широкому сенсі вона включає не лише формування оптимальної структури активів і джерел фінансування, але й здатність підприємства до стійкого розвитку, стратегічної адаптації, інноваційної активності та ефективного управління фінансовими ризиками.

У наукових дослідженнях західних авторів фінансова стійкість розглядається як результат досягнення балансу між залученими та власними джерелами капіталу. Рівень фінансової стійкості прямо корелює з величиною ризику, обумовленого структурою фінансування активів, тобто співвідношенням власного і позикового капіталу [9]. Таким чином, фінансова стійкість відображає не лише внутрішню ефективність, але й стратегію мінімізації залежності від зовнішніх джерел.

Одним із ключових чинників забезпечення фінансової стійкості є ефективне управління ліквідністю. Підприємство повинно володіти достатнім обсягом грошових коштів або мати доступ до фінансових інструментів, що дозволяють оперативно покривати поточні зобов'язання. Крім того, стабільність прибутковості є важливим елементом фінансової безпеки, оскільки створює передумови для реалізації інвестиційних програм та забезпечує подальший розвиток підприємства. Не менш важливим аспектом є системне управління ризиками, яке включає аналіз і нейтралізацію валютного, ринкового, цінового та операційного ризиків.

Здатність підприємства підтримувати стабільну структуру капіталу, здійснювати інвестиції в інноваційний розвиток без зростання рівня

фінансових загроз та успішно функціонувати в умовах економічних шоків є визначальною рисою фінансової стійкості. Цей параметр виступає не лише характеристикою поточного фінансового стану, а й стратегічним орієнтиром у системі довгострокового управління підприємством [10,11].

Фінансова стійкість підприємства формується під впливом широкого кола факторів, які можуть мати як внутрішнє, так і зовнішнє походження, а також залежати від самого підприємства або бути поза межами його контролю. У науковій та прикладній економічній літературі наразі відсутня уніфікована класифікація факторів, що впливають на фінансову стійкість, що зумовлено різноманіттю підходів до їх інтерпретації та систематизації. Різні автори пропонують власні класифікаційні моделі, які базуються на специфіці дослідження, теоретичних засадах і практичних аспектах аналізу фінансового стану підприємства (Додаток А2).

У найбільш узагальненому підході, фінансова стійкість формується під впливом широкого спектра факторів, які умовно поділяються на зовнішні та внутрішні фактори. До зовнішніх факторів належать ринкові коливання, макроекономічна нестабільність, технологічні інновації, міжнародна кон'юнктура, політична ситуація та інші позаекономічні ризики. Зокрема, нестабільність валютного ринку, зростання інфляції, коливання фондових індексів, посилення монополізації галузі або вплив тарифних бар'єрів здатні істотно впливати на фінансові показники підприємства.

Внутрішні чинники охоплюють операційну ефективність, інвестиційні рішення, фінансову політику, кадровий потенціал, управлінську компетентність та репутацію підприємства. Неефективний маркетинг, перевитрати інвестиційних ресурсів, висока залежність від позикового капіталу або нестача оборотних коштів можуть призводити до зниження фінансової стійкості. Водночас позитивний імідж компанії та ефективне управління персоналом сприяють стабільному розвитку й зміцненню довіри з боку партнерів і клієнтів [12].

Фінансова стійкість підприємства є визначальним чинником його

економічної життєздатності, стратегічного розвитку та збереження конкурентних переваг в умовах ринкової нестабільності. Вона інтегрує показники ефективності операційної, інвестиційної та фінансової діяльності, забезпечує прозорість для потенційних інвесторів, а також свідчить про здатність підприємства своєчасно виконувати свої фінансові зобов'язання. Практика доводить, що підприємства з високим рівнем фінансової стійкості демонструють кращу інвестиційну привабливість, мають доступ до вигідніших умов співпраці з постачальниками, залучають висококваліфіковані кадри та своєчасно виконують свої обов'язки перед державою і суспільством.

Таким чином, фінансова стійкість підприємства є складною багатовимірною категорією, яка відображає комплексну взаємодію фінансових, економічних, управлінських і зовнішніх факторів та потребує постійного моніторингу, адаптації і вдосконалення.

1.2. Механізм управління фінансовою стійкістю підприємства

Рациональне управління фінансовою стійкістю підприємства в межах будь-якого рівня економічної системи передбачає реалізацію послідовного комплексу етапів. До ключових складових цього процесу належать: моніторинг динаміки фінансової стійкості, ідентифікація проблемних аспектів виявлених змін, формування комплексу управлінських заходів для досягнення цільового рівня фінансової стійкості, оцінка наявних ресурсів та повноважень для впровадження ухвалених рішень, практична реалізація запланованих дій, а також організація системи контролю за їх виконанням. Такий підхід забезпечує цілісність управлінського процесу та сприяє зміцненню фінансової стійкості підприємства в умовах динамічного ринкового середовища.

Ознайомлення з сучасними науковими публікаціями вітчизняних авторів, присвяченими проблематиці управління фінансовою стійкістю підприємств, свідчить про те, що це поняття здебільшого інтерпретується як сукупність методологічних та інструментальних підходів, спрямованих на вплив на фінансово-господарську діяльність суб'єкта господарювання.

Узагальнюючи аналізовані підходи, управління фінансовою стійкістю доцільно визначати як цілісний процес організації фінансової діяльності, метою якого є забезпечення здатності підприємства своєчасно виконувати фінансові зобов'язання, забезпечувати приріст економічного потенціалу, підтримувати фінансову рівновагу на належному рівні, а також досягати стабільного розвитку в умовах впливу внутрішніх і зовнішніх ризиків.

Таблиця 1.1.

Трактування поняття «управління фінансовою стійкістю підприємства» [13]

Автор	Управління фінансовою стійкістю – це:
Г. В. Васильченко	сукупність процесів, які підпорядковуються системі принципів та методів розроблення і реалізації управлінських рішень, спрямованих на розвиток фінансових відносин суб'єкту господарювання, що визначаються формуванням, розподілом та використанням його фінансових ресурсів внаслідок ведення господарської діяльності
О. А. Гарасюк, К. В. Богачевська	мистецтво забезпечення безперебійної діяльності підприємства та наявності достатньої частки власних коштів, а також рівномірного їх використання, розміщення та накопичення для підтримання фінансової стійкості на довгостроковий період
С. Я. Єлецьких	система принципів та методів розробки і реалізації управлінських рішень, пов'язаних із забезпеченням такого стану фінансових ресурсів і активів, їх формування та розподілу, яка б дозволила підприємству розвиватися на основі зростання прибутку та капіталу при збереженні плато- і кредитоспроможності та забезпечення і підтримання фінансової рівноваги
М. С. Кравченко	комплекс управлінських рішень, спрямованих на забезпечення стабільного фінансово-господарського становища промислового підприємства в довгостроковій перспективі
О. Л. Кузенко	процес планування, аналізу, організації, мотивації, контролю, пов'язаний із забезпеченням такого стану фінансових ресурсів їх формуванням і розподілом, який дозволяє підприємству досягти необхідного рівня фінансової стійкості

Основною цільовою орієнтацією цього процесу є формування такої структури капіталу, яка забезпечить належний рівень ліквідності, платоспроможності, фінансової результативності та ринкової стійкості підприємства. Відтак управління фінансовою стійкістю розглядається як

безперервна система управлінських дій, що передбачає ідентифікацію та аналіз впливових чинників, прийняття оптимальних фінансових рішень і організацію їх реалізації.

Результативність цього процесу безпосередньо залежить від узгодженості управлінських заходів із стратегічними орієнтирами підприємства, особливостями його фінансової стратегії, а також від типу фінансової стійкості, притаманного підприємству в конкретний період часу.

Впровадження складових управління фінансовою стійкістю підприємства здійснюється на основі відповідного організаційно-економічного механізму, який передбачає взаємодію системи інструментів і важелів з метою забезпечення максимального результату.

Фінансовий механізм управління спрямований на створення такої системи керування фінансовою стійкістю підприємства, яка б підтримувала баланс між її внутрішніми процесами та зовнішніми умовами. При цьому важливо зберігати цілісність підприємства під час структурних змін, забезпечувати виконання його основних функцій та сприяти зростанню капіталу.

З позиції ресурсно-факторного підходу, механізм управління фінансовою стійкістю суб'єкта господарювання формується з урахуванням таких аспектів[14]:

- стратегія управління фінансовою стійкістю має бути підпорядкована головним цілям діяльності підприємства;
- проводиться аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища компанії для розробки різних варіантів розвитку подій та вибору найбільш важливих сценаріїв, що впливають на її фінансову стійкість;
- визначаються показники, що об'єднують різні завдання з управління фінансовою стійкістю підприємства на різних етапах його життєвого циклу;
- виявляються зовнішні та внутрішні чинники, що визначають фінансову стійкість підприємства, з урахуванням їх взаємозв'язку та значущості;

- обираються кількісні показники результативності (або ключові показники ефективності) для оцінки управління факторами фінансової стійкості та контролю за її рівнем;
- розробляються заходи для коригування управління з метою досягнення бажаного рівня фінансової стійкості промислового підприємства.

Сутність і зміст механізму управління фінансовою стійкістю промислового підприємства розкривається через реалізацію його ключових функцій, які спрямовані на досягнення поставленої мети та виконання комплексу стратегічних і тактичних завдань. На основі аналізу наукових досліджень у сфері функціонування економічних і фінансових механізмів підприємств можна виокремити такі провідні функції механізму управління фінансовою стійкістю: регуляторну, перерозподільну, акумулятивну, відтворювальну та контрольну[15].

Регуляторна функція реалізується через систему управлінських рішень, які забезпечують підтримання оптимального рівня фінансової стійкості, адаптацію підприємства до змін зовнішнього середовища та внутрішніх умов господарювання.

Перерозподільна функція полягає в ефективному розподілі наявних фінансових ресурсів між структурними підрозділами, господарськими процесами та видами діяльності відповідно до пріоритетів розвитку.

Акумуляційна функція спрямована на мобілізацію фінансових ресурсів із різноманітних джерел з метою формування фінансової бази для забезпечення виробничої, інвестиційної та інноваційної діяльності.

Відтворювальна функція передбачає забезпечення безперервного оновлення та розширення виробничого потенціалу підприємства, зокрема через фінансування технічного переоснащення та інновацій.

Контрольна функція виконується шляхом моніторингу фінансового стану, оцінки ефективності прийнятих рішень і оперативного реагування на відхилення з метою забезпечення стійкості підприємства в довгостроковій перспективі.

Вказані функції обумовлюються як цільовим призначенням механізму, так і специфікою об'єкта управління: зокрема, функції акумуляції та перерозподілу фінансових ресурсів формують основу механізму фінансування, тоді як регуляторна й контрольна функції належать до інструментарію механізму управління й забезпечують досягнення фінансової збалансованості підприємства в динамічному економічному середовищі.

Складові механізму управління фінансовою стійкістю наведено на рисунку 1.2.

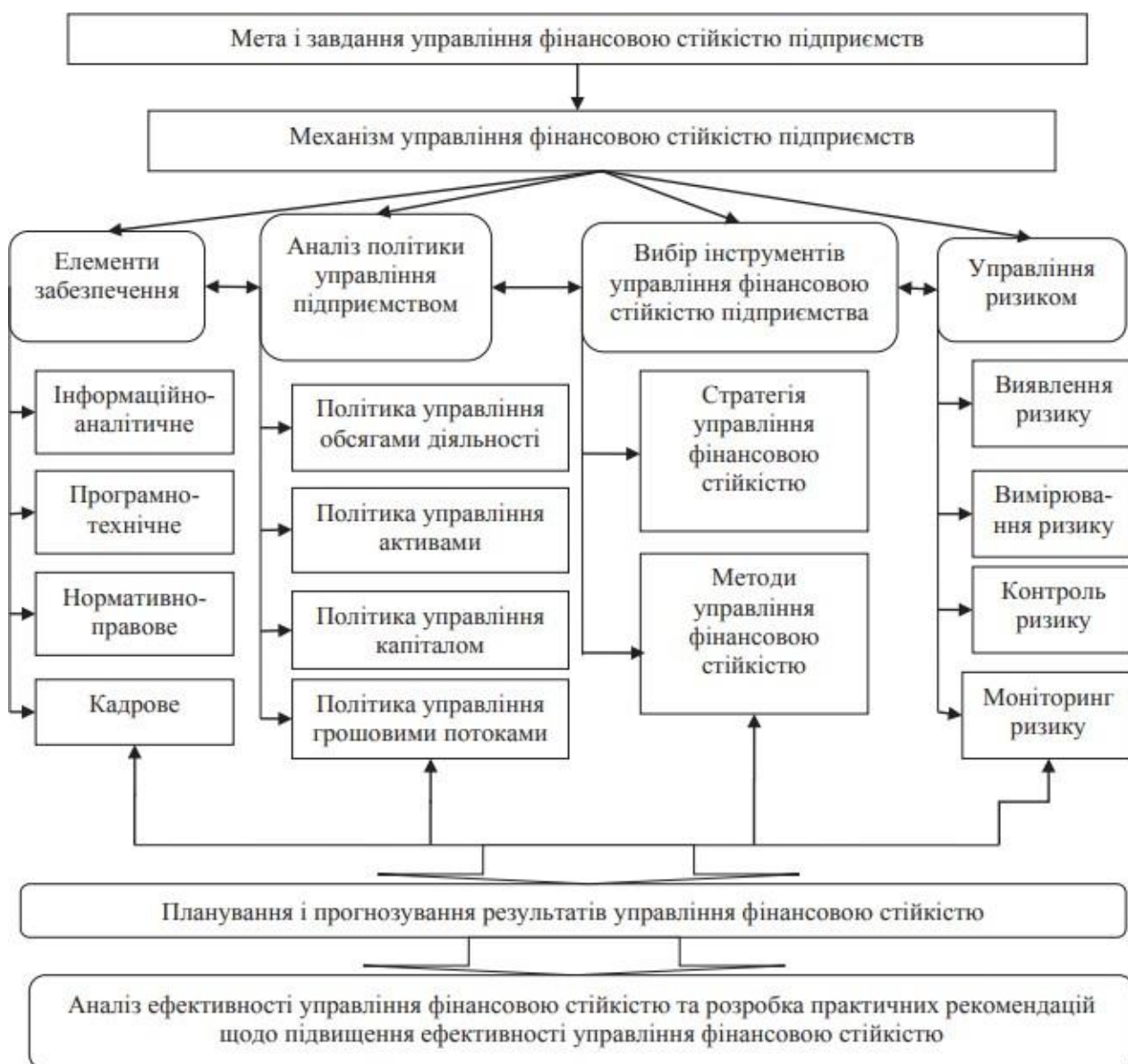

Рис. 1.2. Складові механізму управління фінансовою стійкістю підприємства [16]

Початковим етапом у системі управління фінансовою стійкістю підприємства є формулювання чітко окреслених фінансових цілей та завдань. Це передбачає ідентифікацію ключових фінансових індикаторів, що мають стратегічне значення для досягнення економічного успіху, зокрема рівня доходу, рентабельності, обсягів грошових потоків та ефективності інвестицій. Сформульовані цілі виступають базисом для прийняття управлінських фінансових рішень у межах усіх сфер діяльності підприємства.

Наступним кроком є розробка інтегрованої фінансової стратегії, яка визначає засоби досягнення встановлених фінансових орієнтирів. Такий план має комплексно охоплювати всі напрями фінансової діяльності підприємства, включаючи планування доходів, контроль витрат, управління інвестиційними потоками та формування резервних фондів. Важливо, щоб до складу плану було включено сценарії антикризового реагування — алгоритми дій у разі настання несприятливих чи непередбачуваних фінансових подій.

Для забезпечення реалізації фінансової стратегії необхідне впровадження дієвої системи фінансового контролю. Це передбачає створення регламентів фінансової політики та процедур, які регулюють основні процеси бюджетування, обліку та звітності. Такі контрольні механізми повинні бути орієнтовані на запобігання фінансовим зловживанням, нераціональному використанню ресурсів і фінансовій недбалості.

Після затвердження плану та впровадження контрольних процедур важливо забезпечити систематичний моніторинг фінансової діяльності підприємства. Це охоплює аналіз звітних даних, оцінку відхилень від планових показників та ідентифікацію фінансових ризиків. За результатами моніторингу мають оперативно прийматися коригувальні управлінські рішення.

Завершальним елементом є адаптація системи управління фінансовою стійкістю до змін зовнішнього середовища. Це може включати перегляд фінансової стратегії відповідно до коливань ринкової кон'юнктури, трансформацію внутрішніх бізнес-процесів або впровадження інноваційних

інструментів управління для збереження конкурентоспроможності.

Отже, процес управління фінансовою стійкістю підприємства є динамічним і багатофакторним, потребує інтеграції стратегічного планування, гнучкого фінансового менеджменту та системного підходу до мінімізації ризиків. Завдяки реалізації чітко визначених цілей, впровадженню фінансового планування, контролю, моніторингу та адаптації до змін, підприємство здатне забезпечити стабільний розвиток і підвищити власну ринкову вартість.

1.3.Методичні підходи до оцінювання фінансової стійкості підприємства

У наукових працях і методичних рекомендаціях відсутній уніфікований підхід до оцінювання фінансової стійкості підприємства. Сучасні підходи до оцінки цього показника суттєво відрізняються за методологією реалізації, аналітичним інструментарієм і характером отриманих результатів (Рис.1.3.) .

Поряд з тим, кожен із яких має певну аналітичну цінність та релевантність залежно від специфіки діяльності підприємства, галузевих особливостей та цілей дослідження. Це дозволяє здійснити комплексну характеристику фінансової стійкості підприємства та врахувати її вплив на стратегічну динаміку розвитку суб'єкта господарювання.

Агрегатний підхід передбачає аналіз абсолютних фінансових індикаторів, що характеризують забезпеченість підприємства джерелами формування запасів. Основними показниками в межах цього підходу є: власні оборотні кошти (Фв), сукупність власних оборотних коштів та довгострокових зобов'язань (Фдв), а також сума власних коштів, довгострокових зобов'язань і короткострокових кредитів (Фзк). Визначення рівня фінансової стійкості ґрунтується на порівнянні цих величин з обсягом виробничих запасів[18].

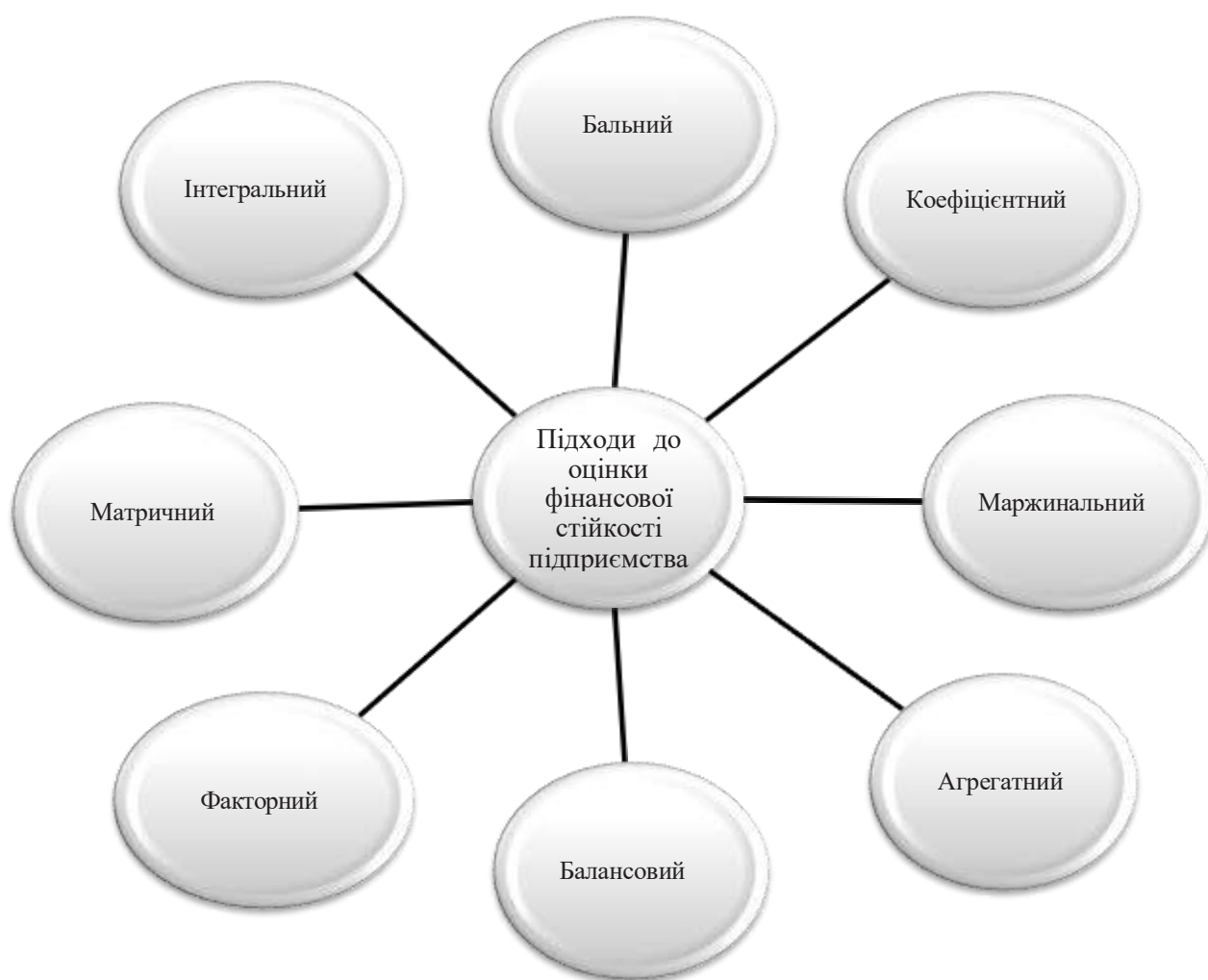

Рис.1.3. Підходи до оцінювання рівня фінансової стійкості підприємства [18]

Залежно від результатів розрахунків, розрізняють наступні рівні фінансової стійкості:

- абсолютно стійкий фінансовий стан – запаси повністю покриваються власними оборотними коштами, що свідчить про незалежність підприємства від зовнішнього фінансування ($\Phi_{\text{в}} \geq 0$; $\Phi_{\text{дв}} \geq 0$; $\Phi_{\text{зк}} \geq 0$). Проте надмірна орієнтація лише на внутрішні ресурси може вказувати на недосконалість фінансового менеджменту;
- нормальний рівень стійкості – за нестачі власних коштів підприємство формує запаси за рахунок довгострокових зобов'язань і короткострокового банківського кредитування ($\Phi_{\text{в}} < 0$; $\Phi_{\text{дв}} \geq 0$; $\Phi_{\text{зк}} \geq 0$). Такий стан є фінансово

допустимим і свідчить про збереження платоспроможності;

- нестійкий фінансовий стан – коли $F_v < 0$; $F_{dv} < 0$; $F_{zk} \geq 0$. Запаси забезпечуються лише за рахунок короткострокових зобов'язань, що свідчить про наявні ризики неплатоспроможності, хоча потенційно існує можливість відновлення фінансової рівноваги;
- кризовий фінансовий стан – коли $F_v < 0$; $F_{dv} < 0$; $F_{zk} < 0$. У цьому випадку підприємство не має достатніх ресурсів для фінансування запасів навіть із залученням короткострокових кредитів, що вказує на високий ризик банкрутства та критичну нестачу ліквідності.

Маржинальний підхід передбачає використання інструментарію управлінського обліку, зокрема розрахунку маржинального доходу, точки беззбитковості, запасу фінансової міцності та аналізу операційного, фінансового та інтегрального левериджу. Методика оцінювання фінансової стійкості в межах цього підходу ґрунтується на аналізі взаємозв'язку між трьома ключовими економічними категоріями: втрати – обсяг виробництва (реалізації) – прибуток, що дозволяє здійснювати прогнозування одного з показників за фіксованих значень інших. Даний підхід у науковій та практичній літературі відомий під назвами аналіз беззбитковості, аналіз взаємозв'язку витрат, обсягу та прибутку (Cost-Volume-Profit analysis, або CVP-аналіз), а також аналіз точки беззбитковості та визначення запасу фінансової стійкості. Запас фінансової стійкості виступає важливим індикатором стійкості підприємства в умовах змін кон'юнктури ринку, відображає ступінь забезпечення стабільності основної господарської діяльності підприємства на поточний момент, який може бути використаний як страховий механізм у разі виникнення непередбачуваних обставин. Водночас цей резерв також слугує індикатором фінансової надійності перед зовнішніми контрагентами, зокрема кредиторами та постачальниками, забезпечуючи їх гарантіями платоспроможності підприємства у частині виконання зобов'язань за фінансовими розрахунками.

Застосування CVP-аналізу сприяє формуванню системи управлінських заходів, спрямованих на зміцнення фінансово-економічної стабільності

підприємства, зокрема шляхом: визначення оптимального обсягу реалізації продукції, задоволення ринкового попиту, забезпечення належної якості готової продукції та підвищення ефективності виробничих процесів. Контроль за цими аспектами є необхідною умовою досягнення основних цілей фінансово-господарської діяльності підприємства та формування його довготривалої фінансової стійкості.

Бальний підхід ґрунтується на застосуванні оціночної шкали для оцінки рівня фінансової стійкості. Він передбачає встановлення інтервальних значень для певного переліку відносних показників та їх переведення у бальну систему. На основі сумарного балу формується інтегральна оцінка фінансової стійкості підприємства.

Інтегральний підхід базується на консолідації кількох ключових фінансових індикаторів в єдиний інтегральний показник, що відображає загальний рівень фінансової стійкості підприємства. Цей метод дозволяє узагальнити інформацію про фінансовий стан підприємства та зменшити суб'єктивізм при прийнятті управлінських рішень. Процедура діагностики фінансового стану та фінансової стійкості підприємства, що включає розрахунок інтегрального показника, передбачає послідовну реалізацію низки етапів, а саме:

- ідентифікація ключових векторів оцінювання;
- селекція релевантних фінансових коефіцієнтів для кожного визначеного аналітичного напрямку;
- детермінація нормативних значень для кожного обраного коефіцієнта;
- встановлення вагових коефіцієнтів для окремих фінансових індикаторів;
- агрегування первинних показників у синтетичні індекси;
- формування інтегральної оцінки фінансового стану підприємства.

Факторний аналіз як інструмент оцінки фінансової стійкості підприємства ґрунтується на застосуванні методів елімінування. До ключових методологічних прийомів факторної оцінки належать метод ланцюгових підстановок, метод абсолютних різниць, метод відносних різниць та інші релевантні аналітичні процедури. Сутність факторного аналізу полягає у формуванні детермінованої

послідовності взаємопов'язаних показників. Аналіз динаміки та взаємовпливу елементів цього ланцюжка забезпечує можливість здійснення комплексного висновку щодо поточного фінансового стану та рівня фінансової стійкості досліджуваного підприємства.

Балансовий підхід до оцінки фінансової стійкості підприємства ґрунтується на використанні балансової концептуальної моделі, яка дозволяє здійснити аналіз ступеня забезпеченості запасів та необоротних активів відповідними джерелами фінансування. Основна мета цього підходу – визначити рівень фінансової збалансованості підприємства шляхом виявлення пропорцій між активами та зобов'язаннями.

В українській практиці цей підхід часто поєднують із матричним підходом, який базується на побудові спеціалізованих матричних балансів. Цей метод дозволяє провести структурно-якісний аналіз активів підприємства та оцінити адекватність джерел фінансування для забезпечення потреб господарської діяльності.

Матричний підхід розглядається як один із найбільш ефективних інструментів аналізу фінансової стійкості, оскільки він не лише фіксує стан фінансових ресурсів, але й дозволяє комплексно інтерпретувати результати фінансової діяльності підприємства. Його основою є матрична модель — прямокутна таблиця, що в узагальненій формі відображає взаємозв'язок між елементами активу (розміщеними по горизонталі) та джерелами їх формування (розміщеними по вертикалі). Такий підхід забезпечує візуалізацію ключових економічних співвідношень та надає можливість оцінити ефективність використання ресурсів і структуру капіталу.

Коефіцієнтний підхід є одним із найпоширеніших у практиці оцінювання фінансової стійкості, оскільки базується на системі відносних фінансових коефіцієнтів, розрахованих на основі даних фінансової звітності підприємства (Табл. 1.2.). Основними перевагами цього підходу є наявність чітких алгоритмів, інформаційної бази, можливість автоматизації розрахунків і простота інтерпретації результатів. Підприємство може обирати саме ті коефіцієнти, що

найбільше відповідають специфіці його діяльності.

Усі фінансові коефіцієнти, наведені в таблиці 1.2, є похідними від базового індикатора співвідношення залучених і власних фінансових ресурсів.

Таблиця 1.2.

Алгоритм розрахунку і зміст основних показників фінансової стійкості підприємства [складено на основі 19-20]

Показник	Розрахунок	Зміст
Коефіцієнт автономії	Відношення власного капіталу підприємства до підсумку балансу	Показує питому вагу власного капіталу в загальній сумі засобів, авансованих у його діяльність, нормативне значення $> 0,5$
	$\phi 1 \text{ p. } 1495 / \phi 1 \text{ p. } 1900$	
Коефіцієнт співвідношення власних і залучених коштів	Відношення власного капіталу до позикових і залучених джерел	Показує, скільки одиниць власних коштів припадає на кожну одиницю позикових і залучених, нормативне значення > 1
	$\phi 1 \text{ p. } 1495 / (\text{p. } 1595 + \text{p. } 1695 + \text{p. } 1700)$	
Коефіцієнт структури позикового капіталу	Відношення довгострокових зобов'язань до позикових і залучених джерел	Показує, скільки одиниць довгострокових ресурсів припадає на кожну одиницю позикових і залучених, тобто враховує їх структуру в часі
	$\phi 1 \text{ p. } 1595 / (\text{p. } 1595 + \text{p. } 1695 + \text{p. } 1700)$	
Коефіцієнт структури довгострокових вкладень	Відношення довгострокових зобов'язань до необоротних активів	Показує частку необоротних активів, що фінансуються за рахунок зовнішніх довгострокових джерел
	$\phi 1 \text{ p. } 1595 / \text{p. } 1095$	
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	Відношення власного оборотного капіталу підприємства до власних джерел фінансування	Показує, яка частина власного оборотного капіталу перебуває в обороті, тобто в тій формі, яка дає змогу вільно маневрувати цими коштами, а яка капіталізована
	$\phi 1 (\text{p. } 1195 - \text{p. } 1695) / \phi 1 \text{ p. } 1495$	
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	Відношення власного оборотного капіталу підприємства до оборотних активів	Показує рівень фінансування оборотних активів за рахунок довгострокових джерел фінансових ресурсів
	$\phi 1 (\text{p. } 1195 - \text{p. } 1695) / \phi 1 \text{ p. } 1495$	
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами запасів	Відношення власного оборотного капіталу підприємства до суми запасів	Показує рівень фінансування запасів за рахунок довгострокових джерел фінансових ресурсів
	$\phi 1 (\text{p. } 1195 - \text{p. } 1695) / \phi 1 \text{ p. } 1100$	

Їхні значення формуються під впливом структури капіталу, обсягу накопичених резервів, а також розміру довгострокових зобов'язань

підприємства. Розрахунок зазначених коефіцієнтів відображає переважно статичний аспект фінансової стійкості, що обмежує їх аналітичну придатність в умовах динамічного зовнішнього середовища.

Окремо слід звернути увагу на показники ліквідності при аналізі фінансової стійкості підприємства, що дають змогу оцінити його здатність своєчасно та в повному обсязі виконувати свої короткострокові зобов'язання за рахунок наявних ліквідних активів [21]:

- Коефіцієнт поточної ліквідності (Кпот.л.) свідчить про ступінь покриття поточних зобов'язань за рахунок оборотних активів і розраховується за формулою:

$$K_{\text{пот.л.}} = \text{ОА} - \text{ПЗ}, \quad (1.1.)$$

де ОА – оборотні активи; ПЗ – поточні зобов'язання;

- Коефіцієнт критичної ліквідності (Ккрит.л.) показує здатність підприємства забезпечити покриття своїх поточних зобов'язань за допомогою своїх найбільш ліквідних активів і розраховується за формулою [13, с. 59]:

$$K_{\text{крит.л.}} = \text{ОА} - \text{Запаси} - \text{ПЗ}, \quad (1.2)$$

де ОА — оборотні активи; Запаси – запаси; ПЗ – поточні зобов'язання.

- Коефіцієнт абсолютної ліквідності (Кабс.л.) відображає здатність підприємства виконати свої поточні зобов'язання за допомогою своїх найбільш ліквідних активів, таких як готівка, банківські вклади та короткострокові фінансові інструменти та розраховується за формулою [13, с. 59]:

$$K_{\text{абс.л.}} = \text{Гр.кош.} + \text{Екв.гр.кош.} - \text{ПЗ}, \quad (1.3.)$$

де Гр.кош. – грошові кошти; Екв.гр.кош. – еквівалент грошових коштів; ПЗ – поточні зобов'язання.

У вітчизняній практиці проведення оцінювання фінансового стану підприємств, існує концепція поєднання відносних індикаторів структури капіталу, рівня ліквідності, забезпеченості запасів, обсягу резерву фінансової стійкості, а також бізнес- та фінансових ризиків як ключових чинниками, що формують рівень фінансової стійкості підприємства, за умови їх аналізу у

порівнянні з нормативними (референтними) значеннями (Додаток А3)[13]. За результатами розрахунку наведених коефіцієнтів здійснюється формування матриці визначення рівня фінансової стійкості підприємства (Додаток А4). Переважання позитивних значень фінансових індикаторів підприємства свідчить про високий рівень його фінансової стійкості. Відповідно, показники на середньому рівні вказують на задовільний фінансовий стан, тоді як критичні значення демонструють наявність фінансової нестабільності. Для комплексної оцінки фінансової стійкості за показниками структури капіталу необхідно здійснити розрахунок усіх відповідних коефіцієнтів цієї групи. Якщо більшість із них характеризуються позитивною динамікою, це дає підстави стверджувати про стабільність та ефективність структури капіталу підприємства.

У міжнародній практиці фінансову стійкість суб'єктів господарювання переважно розглядають у контексті ймовірності настання фінансової неплатоспроможності та загрози банкрутства[18,19]. На сьогодні найбільш поширеними методиками оцінювання рівня фінансової стійкості підприємства є моделі, що ґрунтуються на використанні відносних фінансових показників. До таких моделей належать: система фінансових коефіцієнтів В. Бівера; рейтинговий індекс Р.С. Сайфуліна та Г.Г. Кадикова; модель прогнозування банкрутства Е. Альтмана (Z-score); PAS-індекс; двофакторна модель оцінки ризику неплатоспроможності; прогностична модель Таффлера; модель Спрінгейта; R-модель; модель Р. Ліса; універсальна дискримінантна функція; метод рейтингового аналізу фінансового стану; модель Фулмера та інші.

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ВПЛИВУ ВОЄННОГО СТАНУ НА ФІНАНСОВУ СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Ключові тенденції діяльності агропідприємств в умовах воєнного стану

Збройний конфлікт в Україні суттєво впливає на агропромисловий комплекс країни, спричиняючи значні труднощі та економічні втрати. Сільське господарство, яке відіграє ключову роль у національній економіці, зазнало серйозних пошкоджень. Руйнування інфраструктури, погіршення стану орних земель, втрата технічних засобів і виробничих потужностей у регіонах активних бойових дій призводять до скорочення врожайності та підризу стабільності аграрного сектору. Збройний конфлікт створює серйозні перешкоди для функціонування аграрного сектору, зокрема через загрозу життю та здоров'ю працівників. Фермери змушені припиняти діяльність через небезпеку бойових дій, що унеможливорює своєчасне виконання сільськогосподарських робіт. Окрім цього, порушення логістичних маршрутів і блокування транспортної інфраструктури обмежують постачання продукції як на внутрішній ринок, так і за кордон. Це, у свою чергу, спричиняє зниження прибутків агровиробників, ставлячи під загрозу їхню фінансову стабільність. Додатковим викликом є масова міграція робочої сили, що призводить до нестачі кадрів у сільськогосподарській галузі.

Масова вимушена міграція населення із зон бойових дій спричинила гострий дефіцит трудових ресурсів у сфері сільського господарства. Оскільки в Україні військові дії ведуть переважно чоловіки, це призвело до значного гендерного дисбалансу на ринку праці, зокрема до нестачі чоловічої робочої сили у фермерських господарствах. Сукупність цих негативних факторів робить війну серйозною загрозою для стійкості та розвитку аграрної галузі. Відновлення сільськогосподарського сектору потребує комплексного підходу, що включає реконструкцію інфраструктури, створення безпечних умов праці, підтримку фермерських господарств, а також забезпечення стабільності та миру в країні.

Військові дії спричинили суттєві коливання вартості сільськогосподарської продукції, що зумовлено низкою економічних факторів. Дестабілізація валютного ринку та загальна економічна невизначеність призвели до зростання витрат на агровиробництво та логістику, що відповідно позначилося на кінцевих цінах. Обмежений доступ до ключових транспортних маршрутів унаслідок війни скоротив обсяги експорту, що спричинило глобальне зростання цін на українську продукцію, водночас провокуючи її здешевлення на внутрішньому ринку через надлишок невивезеного врожаю. Динаміку змін закупівельних цін на агропродукцію у 2021–2023 роках представлено в рис. 2.1.

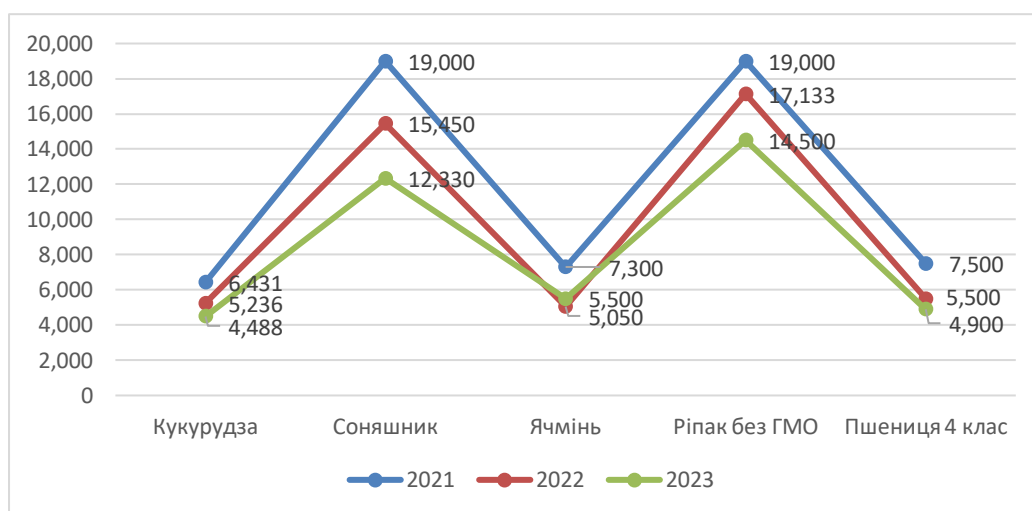

Рис. 2.1. Закупівельні ціни на зерно в Україні за 2021-2023 рр., грн/т.

Джерело: [22, 23, 24]

Що стосується загальної динаміка по зерновим культурам щодо їх експорту, то вона наочно надана на рис. 2.2. [22, 23, 24]

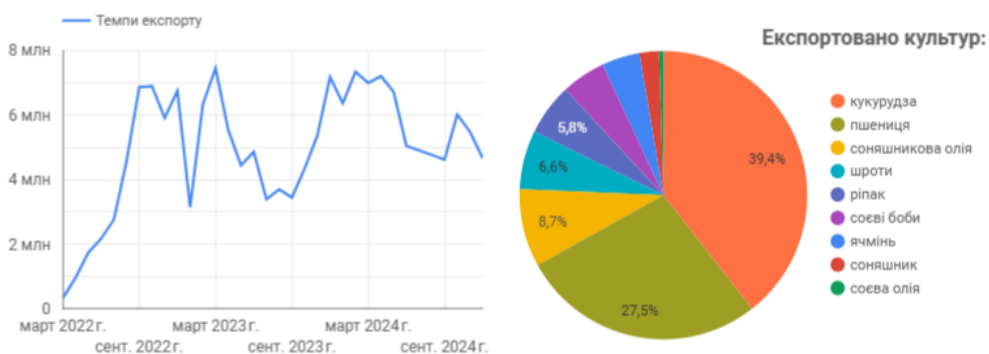

Рис. 2.2. Темпи експорту зернових культур за 2022-2024 рр.

З кожним роком збройного конфлікту українські аграрії змушені продавати зерно за дедалі нижчими цінами, тоді як їхні витрати невпинно зростають. Інфляційні процеси, спричинені війною, суттєво вплинули на всі сегменти економіки, спричинивши зростання цін на ресурси та матеріали, необхідні для стабільного функціонування сільськогосподарського сектору. Динаміку індексів споживчих цін в Україні у 2021–2024 роках подано в таблиці 2.2.

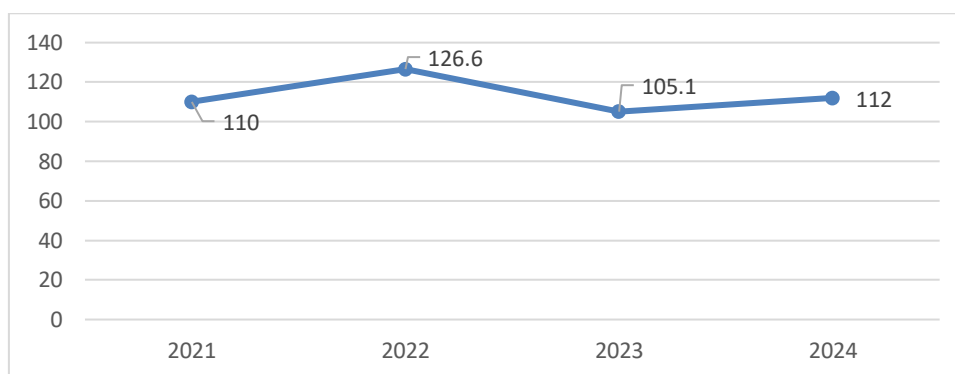

Рис. 2.3. Індеси споживчих цін в Україні за 2021-2024 рр. у %.

Джерело: [25]

Зростання інфляційних процесів призвело до стрімкого підвищення вартості пального, агрохімікатів, посівного матеріалу та виплат працівникам. Нестабільна ситуація на лінії фронту та логістичні обмеження спричинили зростання транспортних витрат, що безпосередньо позначилося на собівартості аграрної продукції. Водночас, попри загальне подорожчання товарів і послуг у країні, ціни на українське зерно на світових ринках суттєво знизилися. Це змушує агровиробників накопичувати врожай на елеваторах, очікуючи сприятливішої ринкової кон'юнктури, та реалізовувати продукцію лише в обсягах, необхідних для покриття витрат, виплати зарплат і забезпечення мінімального рівня рентабельності.

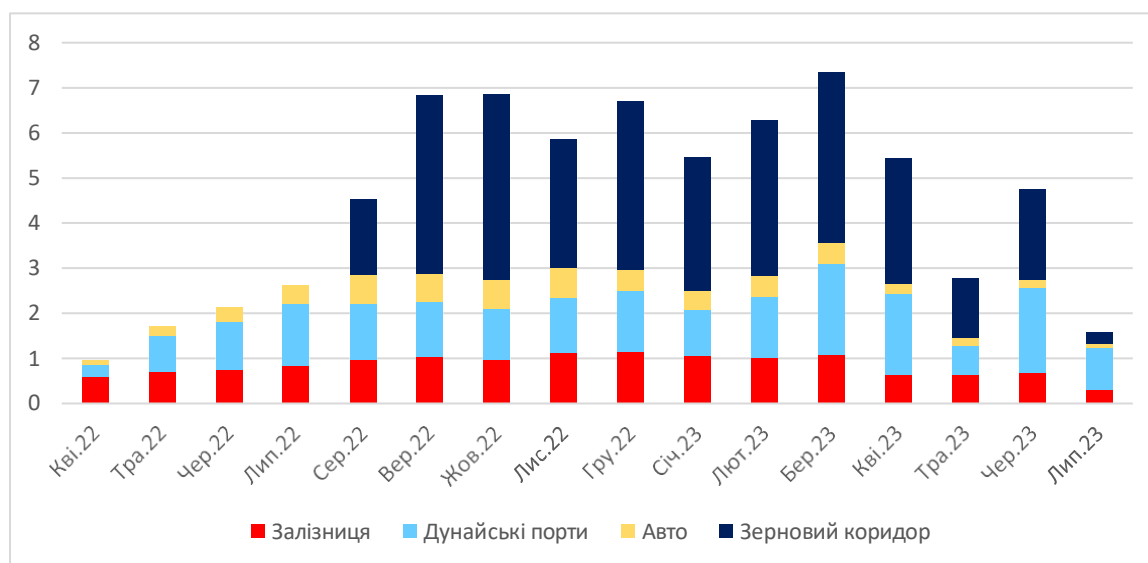
Окрім інфляційних чинників та різкого зростання валютного курсу, істотний вплив на здешевлення зерна має також ускладнена логістика експорту. Обмежені можливості вивезення зернової продукції за кордон призвели до перенасичення внутрішнього ринку, що спричинило надлишок пропозиції. У

результаті фермери змушені реалізовувати зерно на біржах за вкрай низькими цінами, тоді як трейдери встановлюють значні націнки при подальшому експорті, навіть попри знижену вартість на світовому ринку. У березні 2022 року обсяги експорту української агропродукції впали нижче 500 000 тонн, тоді як до початку бойових дій цей показник сягав 7-8 млн тонн щомісяця. У мирний період основним шляхом постачання продовольства на міжнародні ринки був морський транспорт, однак із початком війни росія повністю заблокувала його використання [26].

Українське зерно наразі є найдешевшим на світовому ринку [27]. Це спричиняє великий попит на нього з боку міжнародних покупців, але водночас створює дисбаланс на глобальному ринку, що викликає незадоволення серед європейських фермерських асоціацій, які вимагають обмежити обсяги закупівель зерна з України. У 2023 році польські фермери активно виступали за блокування імпорту аграрної продукції з України, вважаючи це загрозою для виживання європейських виробників. Українським аграріям довелося реалізовувати свою продукцію на внутрішньому ринку за низькими цінами, оскільки вони не могли експортувати зерно через Польщу. Це призвело до великих фінансових втрат для багатьох фермерів. У зв'язку з надлишком зерна в Україні, аграрії змушені були нести додаткові витрати на зберігання продукції, що ще більше погіршило їхнє фінансове становище. Однак ця ситуація сприяла пошуку нових транспортних шляхів для експорту зерна. Відповідно, уряд України змушений був вжити заходів для поліпшення інфраструктури для експорту через нові маршрути, зокрема через Румунію, Молдову та Туреччину.

В липні 2022 року за посередництва Туреччини Україна та РФ відновили поставки українських аграрних товарів на міжнародні ринки. Зокрема, було укладено угоду щодо відновлення експорту через Чорне море за допомогою так званого "Зернового коридору". Згідно з інформацією Міністерства інфраструктури, у вересні 2022 року було експортовано близько 4 мільйонів тонн сільськогосподарської продукції морським транспортом, що на рівні довоєнних показників. Наразі експорт агропродукції через морські порти став основним

джерелом фінансування державного бюджету, оскільки сухопутний транспорт не здатен забезпечити такі ж обсяги перевезень, як морський транспорт, про що

свідчить діаграма 2.4.

Рис. 2.4. Напрямки збуту зерна в Україні на експорт за 2022-2023 рр.[28]

Морські транспорти здатні перевозити значно більші обсяги зерна одночасно, ніж залізничні вагони або вантажівки, що робить їх набагато вигіднішими економічно для перевезення великих партій зернових на значні відстані. Окрім цього, морський транспорт зазвичай обходиться дешевше, ніж залізничний чи автотранспорт. Порти, маючи прямий вихід до глобальних ринків, мають можливість оперативно експортувати зерно в різні країни, у той час як залізничні та автомобільні шляхи часто обмежені лише суміжними державами, що може спричинити затримки та додаткові витрати. Чим більше часу вантажівки витрачають на чергу, тим більші фінансові витрати для фермерських господарств. Хоча Росія тимчасово припинила дозвіл на використання зернового коридору, завдяки зусиллям Туреччини та США, можливість експорту через морські порти ще зберігається. Як правило, зерно вивозять іноземні судна, що дозволяє зменшити ризик обстрілів суден з боку країни-агресора. Проте порти та склади Одеси і Южного часто стають мішенями для ракетних атак і безпілотників.

Конфлікт в Україні не лише викликав серйозні соціальні, економічні та

політичні наслідки, але й значно змінив гендерний ландшафт, зокрема в аграрній сфері, де спостерігається дефіцит чоловічої робочої сили. Чоловіки традиційно займають важливі позиції в сільському господарстві, виступаючи власниками землі, керівниками аграрних підприємств або працюючи на фізичних посадах. Однак через війну багато чоловіків були змушені приєднатися до збройних сил або покинути свої домівки, щоб обороняти рідні села. Це спричинило значну втрату робочої сили в аграрному секторі та втрату знань і досвіду, які мали чоловіки, що традиційно займалися цими важливими завданнями.

Відсутність чоловіків на сільськогосподарських підприємствах спричиняє надмірне навантаження на жінок, які змушені брати на себе як фізичну працю в полі, так і адміністративні обов'язки, що раніше виконували чоловіки. Це подвійне навантаження може призводити до емоційного виснаження, стресу та зниження ефективності. Крім того, дефіцит чоловіків впливає на економічну стабільність сільських домогосподарств, адже частина доходів залежала саме від їхньої праці. В умовах війни, коли доступ до ресурсів і ринків обмежено, відсутність чоловічої робочої сили може погіршити фінансову ситуацію в сільській місцевості.

Крім гендерної нерівноваги в робочій силі, спричиненої війною в Україні, на сільську місцевість, де здебільшого розташовані фермерські господарства, також впливає проблема міграції жителів сіл у більш безпечні міста та регіони. Агресія Росії суттєво погіршила ситуацію з безпекою на сході та півдні країни, створюючи серйозні загрози для життя та безпеки місцевих жителів. Як результат, значна кількість людей була змушена залишити свої домівки та переїхати в міста, де вони можуть відчувати більший рівень захищеності. Ті території, що опинилися в зоні конфлікту, зазнали значних економічних втрат. Зруйнована інфраструктура та відсутність доступу до необхідних ресурсів роблять ці території малопридатними для ведення сільського господарства і інших видів економічної діяльності. Це призводить до зростання міграції в міста, де люди мають більше шансів знайти роботу та отримати базові послуги для повсякденного життя. Втрата робочої сили в сільській місцевості може

негативно позначитися на виробництві продуктів харчування та становить серйозну загрозу для продовольчої безпеки.

Сукупність пошкоджень сільської інфраструктури, замінованих територій, зруйнованих шляхів, міграції робочої сили, відсутності чоловіків на фермах, низьких цін на зерно на фоні високої інфляції та труднощів з експортом продукції з України серйозно ускладнила умови для фермерських господарств, які спеціалізуються на рослинництві, в умовах воєнного часу. Ці фактори створюють великі труднощі для аграрного сектору, змушуючи фермерів не лише збільшувати витрати, а й шукати новітні підходи для подолання проблем з метою забезпечення продовольчої безпеки країни та збереження своєї економічної стійкості під час війни.

2.2. Особливості фінансово-господарської діяльності підприємства «Гармонія-Д» в умовах воєнного стану

Аграрне підприємство «Гармонія-Д» розташоване в Миколаївській області та займається вирощуванням сільськогосподарських культур, зокрема пшениці, кукурудзи, ячменю, ріпаку та соняшнику. Господарство здійснює повний цикл обробітку землі, володіє необхідною технікою для підготовки ґрунту, догляду за посівами, збору врожаю, а також має власні складські приміщення для зберігання зернової продукції та транспортні засоби для її перевезення, здебільшого в рамках експортних операцій.

Продукція підприємства реалізується морськими маршрутами в європейські країни, а також експортується до 30 африканських держав і ряду азійських країн. Зокрема, Китай закуповує насіння ріпаку для виробництва авіаційного пального. Крім того, підприємство утримує свиней для власних потреб, забезпечуючи харчування працівників господарства. Деталізована інформація щодо напрямків діяльності ФГ «Гармонія-Д» подана в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Види діяльності підприємства «Гармонія-Д»

Код за КВЕД	Назва видів економічної діяльності та пояснення до них
01.11	Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур
01.19	Вирощування інших однорічних і дворічних культур
01.61	Допоміжна діяльність у рослинництві
01.64	Оброблення насіння для відтворення
01.46	Розведення свиней

Ключовими мотивами заснування підприємства стали розвиток сімейного бізнесу, підвищення його ефективності та максимізація прибутковості. Однією з важливих стратегічних цілей було збільшення обсягів сплачених податків, що сприяло економічному зростанню територіальної громади та загальному соціальному розвитку регіону.

Для оцінки фінансової стійкості аграрного підприємства «Гармонія-Д» буде проведено аналіз його економічних показників, а також розраховано темпи зростання на основі фінансової звітності за 2022–2024 роки, представленої в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Основні фінансово-господарські показники діяльності агропідприємства «Гармонія-Д» за 2022-2024 рр., грн.

Показник	Роки			Темп росту, %
	2022	2023	2024	2024/2023
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	35844100,00	6506900,00	3583300,00	- 44,930
Інші операційні доходи	1720700,00	125600,00	-	-
Разом доходи	37564800,00	6632500,00	3583300,00	-45,970

Собівартість реалізованої продукції	(19012000)	(2497100)	(4959500)	98,610
Інші операційні витрати	(1024500)	(467300)	(258900)	-44,60
Інші витрати	(530900)	-	(218100)	-
Разом витрати	(20567400)	(2964400)	(5436500)	83,390
Чистий прибуток	16997400,00	3668100,00	(1853200)	-149,480
Запаси	15543600,00	20750300,00	26905100,00	29,660
Поточні зобов'язання	7222600,00	4416000,00	7110300,00	61,010

Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності підприємства

Дані, представлені в таблиці 2.2, свідчать про суттєве погіршення більшості фінансових показників аграрного підприємства. Основним чинником такої тенденції є географічне розташування підприємства. Виробничі потужності та сільськогосподарські угіддя ФГ «Гармонія-Д» у період з березня 2022 по березень 2023 року перебували на відстані приблизно 20 кілометрів від окупованих територій Миколаївської області. Навіть після звільнення цих земель безпекова ситуація залишається напруженою – постійні бойові дії та обстріли суттєво обмежують можливості господарства працювати у стабільному режимі.

У 2022 році спостерігалось значне зниження темпів зростання за всіма фінансовими показниками, за винятком запасів. Інтенсивні бойові дії та переміщення російських військ через сільськогосподарські угіддя ФГ «Гармонія-Д» призвели до повного замінування територій, а також залишення в ґрунті нерозірваних ракет і вибухонебезпечних боєприпасів. Це спричинило повне припинення польових робіт на тривалий період.

Аграрне підприємство «Гармонія-Д» власними силами проводило розмінування, використовуючи дрони та спеціалізоване обладнання, щоб відновити господарську діяльність. Внаслідок неможливості працювати на замінованих полях і під постійними обстрілами обсяг реалізованої продукції у 2022 році скоротився на 86,87% порівняно з попереднім роком. Процес

очищення територій та ремонту системи зрошення, яка функціонує за допомогою фрегатів, триває і досі.

Зібраний урожай здебільшого залишився у розпорядженні підприємства, що підтверджується зростанням запасів у 2022 році на 33,5%. Логістична інфраструктура регіону зазнала значних руйнувань: було знищено два мости, а ключові експортні маршрути, зокрема порти в Одесі, Южному, Чорноморську та Миколаєві, зіткнулися зі складнощами у відправці зерна.

Операційні витрати підприємства також суттєво скоротилися з початком війни. У 2023 році видатки «Гармонія-Д» зменшилися на 85,59%, оскільки ведення будь-якої господарської діяльності було майже неможливим через постійні обстріли, заміновані території та тривалу відсутність електропостачання в регіоні, що тривала 15 місяців. Незважаючи на критичні умови, підприємство все ж зуміло отримати чистий прибуток у розмірі 3 668 100 грн, хоча цей показник зменшився на 78,42% порівняно з 2022 роком (рис. 2.5).

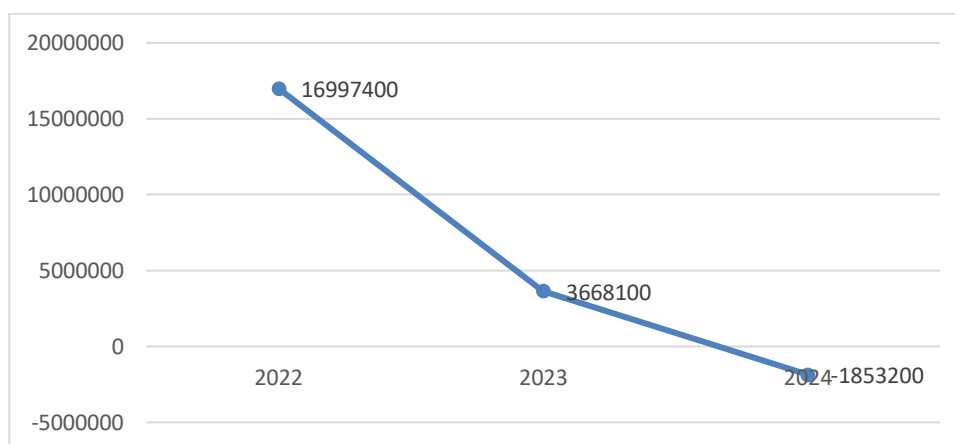

Рис. 2.5. Динаміка чистого прибутку «Гармонія-Д» за 2022-2024 роки, грн.

Оцінюючи ситуацію у 2023 році, можна відзначити, що основні зусилля фермерського господарства «Гармонія-Д» були спрямовані на відновлення об'єктів, які зазнали руйнувань внаслідок обстрілів. Зокрема, проводилися роботи з реконструкції складських приміщень, підготовки ґрунту до засіву, відновлення роботи свинарника, а також здійснювалися посівна кампанія та збір урожаю. Проте, на відміну від 2022 року, у 2023 році підприємство зазнало

фінансових втрат. Основною причиною цього стало стрімке зростання витрат на 83,39%, оскільки значні кошти були спрямовані на ремонт виробничих баз, складських приміщень, сільськогосподарської техніки та обробку земельних угідь.

Обсяги зібраного врожаю перевищили показники 2023 року, однак значна його частина залишилася на зберіганні (обсяг запасів зріс на 29,66%) (рис. 2.6).

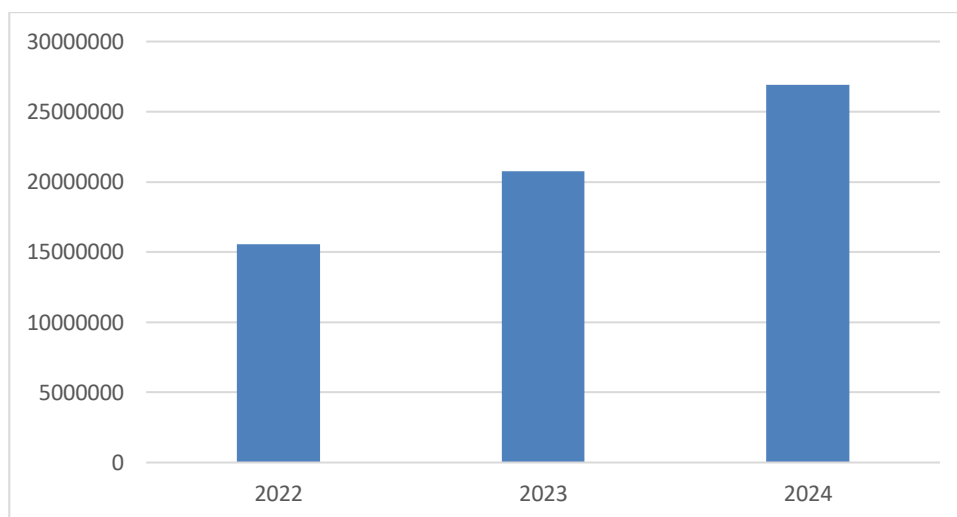

Рис. 2.6. Динаміка зміни обсягу запасів на підприємстві «Гармонія-Д» за 2022-2024 рр., грн.

Це пояснюється ускладненими можливостями експорту: південні морські порти України опинилися в умовах блокади через припинення дії «Зернової угоди», а на західних кордонах почалися масові протести польських фермерів проти імпорту українського зерна. Загалом, фінансові результати підприємства за останні два роки свідчать про суттєві труднощі, що вимагають від керівництва адаптації до нових реалій війни. Зокрема, необхідно оптимізувати витрати на відновлення інфраструктури, оскільки ризик повторних руйнувань через військові дії залишається високим. Для наочного відображення динаміки змін чистого доходу від реалізації продукції та її собівартості у 2022–2024 роках буде побудовано відповідний графік (рис. 2.7).

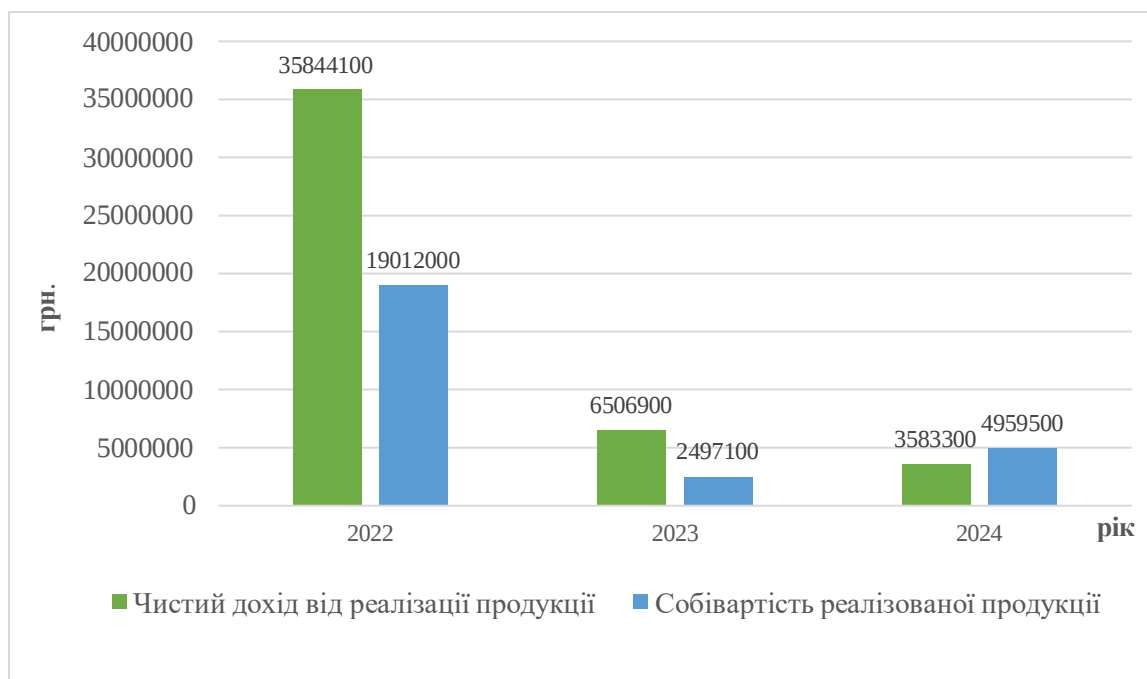

Рис. 2.7. Динаміка чистого доходу підприємства «Гармонія-Д» від реалізації продукції та собівартості реалізованої продукції за 2022-2024 рр.

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності підприємства

Ці показники тісно взаємопов'язані, оскільки зростання обсягів виробництва зазвичай веде до збільшення доходу від реалізації продукції. Проте, у випадку з «Гармонія-Д», значна частина продукції залишилася на складах, що призвело до того, що витрати на вирощування сільськогосподарських культур у 2023-2024 роках перевищили доходи від їх реалізації. Водночас є можливість, що у майбутньому продукцію можна буде продати за вищими цінами поза періодом жнив. Однак варто враховувати, що на даний момент існують суттєві ризики пошкодження складів, де зберігається зерно, через постійні обстріли, що може призвести до значних втрат врожаю. Крім того, варто згадати, що останнім часом ціни на агропродукцію з України значно знизились, що також негативно позначилося на доходах фермерів країни.

Аналіз фінансово-господарської діяльності аграрного підприємства «Гармонія-Д» виявив значні витрати, понесені підприємством через початок війни. Це підтверджується великими коливаннями показників між довоєнним і

воєнним періодами, де деякі з них змінилися більше ніж на 100%. Відновлювальні заходи, проведені у 2023-2024 роках, можна вважати інвестиціями, які повинні виправдати себе в наступних сезонах збору врожаю. Завданням керівництва підприємства є якнайшвидше відновлення фінансового становища, повернення до прибуткової діяльності, досягнення рівня довоєнних показників та забезпечення сталого фінансового розвитку в майбутньому.

2.3. Аналіз та оцінка фінансової стійкості агропідприємства «Гармонія-Д» в умовах воєнного стану

Оцінка фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств у воєнний період в Україні є ключовим елементом стратегічного планування їх діяльності. Передусім, збройний конфлікт формує вкрай несприятливі економічні умови, що можуть суттєво послабити фінансову стабільність агропідприємств. Переривання ланцюгів постачання, обмежений доступ до каналів реалізації продукції та зростання вартості виробничих ресурсів вимагають оперативного впровадження адаптаційних заходів з боку керівництва господарств. Проведення фінансового аналізу дає змогу визначити вплив цих загроз на економічний стан підприємства та розробити ефективні механізми пристосування, що сприятимуть збереженню його стабільності.

Окрім цього, оцінка фінансового стану аграрних підприємств у період воєнних дій дозволяє виявити вразливі місця у структурі сільськогосподарського сектору загалом, а також визначити потенційні напрями зміцнення його економічної стабільності в довгостроковій перспективі. Визначення ключових ризиків і слабких ланок сприятиме розробці ефективних стратегій адаптації, що дозволять підвищити фінансову стійкість галузі в цілому. Методологічний підхід до оцінки фінансової стійкості було розглянуто у першому розділі даного дослідження. Відповідно до цієї методики здійснимо детальний аналіз фінансового стану фермерського господарства «Гармонія-Д».

На початковому етапі аналізу необхідно визначити основні показники, що характеризують структуру капіталу підприємства. Одним із ключових індикаторів є коефіцієнт фінансової незалежності, який відображає частку власного капіталу в загальній структурі фінансових ресурсів підприємства. Цей коефіцієнт є важливим показником рівня фінансової стабільності, оскільки демонструє, наскільки компанія залежить від зовнішніх запозичень. Проведемо розрахунок даного коефіцієнта ($K_{ф.а.}$) для фермерського господарства «Гармонія-Д».

Коефіцієнт фінансової автономії ($K_{ф.а.}$)=(Власний капітал/Активи підприємства)

Результат розрахунку наведено на рис. 2.8.

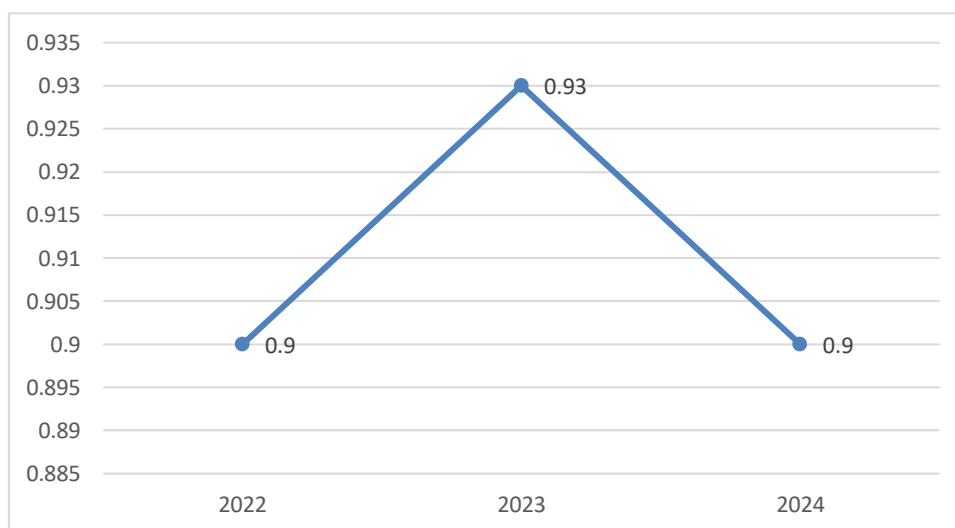

Рис. 2.8. Коефіцієнт фінансової автономії агропідприємства «Гармонія-Д» за 2022-2024 рр.

Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності агропідприємства «Гармонія-Д»

Підсумки обчислення показника фінансової автономії свідчать, що аграрне господарство «Гармонія-Д» не демонструє залежності від зовнішніх джерел фінансування й повністю спроможне функціонувати за рахунок власного капіталу. Це вказує на стабільну фінансову ситуацію підприємства з огляду на ефективне використання власних ресурсів та відсутність потреби у кредитних залученнях. Підвищене значення цього індикатора підтверджує здатність компанії протистояти несприятливим зовнішнім чинникам, зокрема сезонним коливанням або кліматичним ризикам, а також забезпечувати самостійне

фінансування навіть за надзвичайних умов, зокрема під час воєнного конфлікту. Така фінансова автономність дає змогу легше долати періоди економічної напруги, коли доступ до позикових коштів або альтернативних джерел капіталу є суттєво обмеженим або повністю відсутній. Розрахуємо коефіцієнт фінансового ризику ($K_{ф.р.}$).

Коефіцієнт фінансового ризику ($K_{ф.р.}$) = (Позичені кошти/Власний капітал)

Результат розрахунку наведено на рис. 2.9.

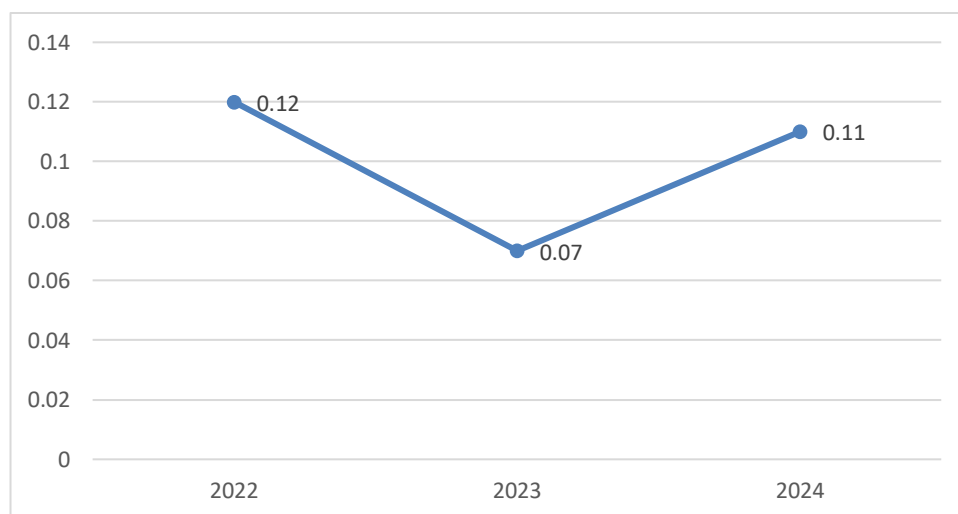

Рис. 2.9. Коефіцієнт фінансового ризику агропідприємства «Гармонія-Д» за 2022-2024 рр.

Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності агропідприємства «Гармонія-Д»

Щодо показника фінансового ризику, слід відзначити, що підприємство «Гармонія-Д» не використовує довгострокового позикового капіталу, обмежуючись лише короткостроковими зобов'язаннями, частка яких у структурі власного капіталу є незначною. Загалом такі результати можна оцінити як сприятливі, проте варто звернути увагу на те, що упродовж 2023 року обсяг залучених коштів зріс, тоді як обсяг власного капіталу зазнав скорочення. З метою збереження фінансової стабільності, важливо не допустити розвитку подібної динаміки в майбутньому.

Розрахуємо коефіцієнт маневреності власного капіталу ($K_{ман.}$).

Коефіцієнт маневреності власного капіталу ($K_{ман.}$) = (Власні оборотні кошти/Власний капітал)

Результат розрахунку наведено на рис.2.10.

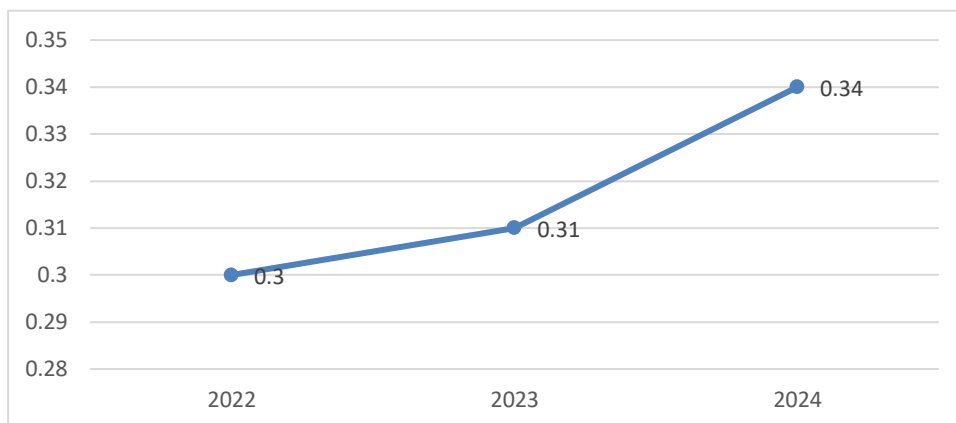

Рис. 2.10. Коефіцієнт маневреності власного капіталу агропідприємства «Гармонія-Д» за 2022-2024 рр.

Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності агропідприємства «Гармонія»

Чим більшим є показник маневреності власного капіталу, тим стабільніше та гнучкіше фінансове становище підприємства. Фермерське господарство «Гармонія» поступово демонструє зростання цього коефіцієнта щороку, що свідчить про здатність підприємства оперативно адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі та ефективно розпоряджатися наявними ресурсами.

Розрахуємо Коефіцієнт співвідношення оборотних та необоротних коштів ($K_{o/n}$). **Коефіцієнт співвідношення оборотних та необоротних коштів** ($K_{o/n}$)=(Оборотні активи/Необоротні активи)

Результат розрахунку наведено на рис. 2.11.

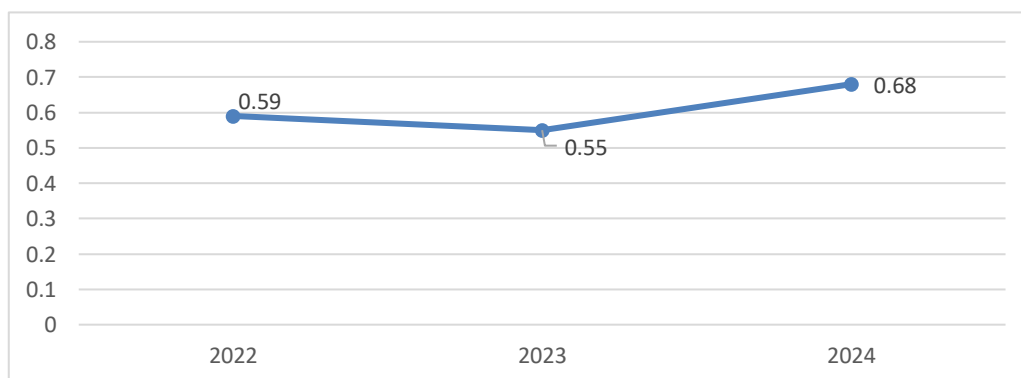

Рис. 2.11. Коефіцієнт співвідношення оборотних та необоротних коштів агропідприємства «Гармонія-Д» за 2022-2024 рр.

Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності агропідприємства «Гармонія»

Показник співвідношення між оборотними й необоротними активами має демонструвати тенденцію до зростання. Фермерське господарство «Гармонія-Д» демонструє позитивні результати в цьому аспекті: попри незначне зниження у 2022 році, вже у 2023 році спостерігається покращення показника. Це свідчить про здатність підприємства ефективно змінювати структуру своїх активів, зокрема здійснювати трансформацію необоротних ресурсів в оборотні та навпаки, що є ознакою адаптивності та гнучкості у фінансовому управлінні.

Розрахуємо коефіцієнт співвідношення загальних зобов'язань та сумарних активів ($K_{з.з.}$).

Коефіцієнт співвідношення загальних зобов'язань та сумарних активів ($K_{з.з.}$)=(Загальні зобов'язання/Сумарні активи)

Результат розрахунку наведено на рис.2.12.

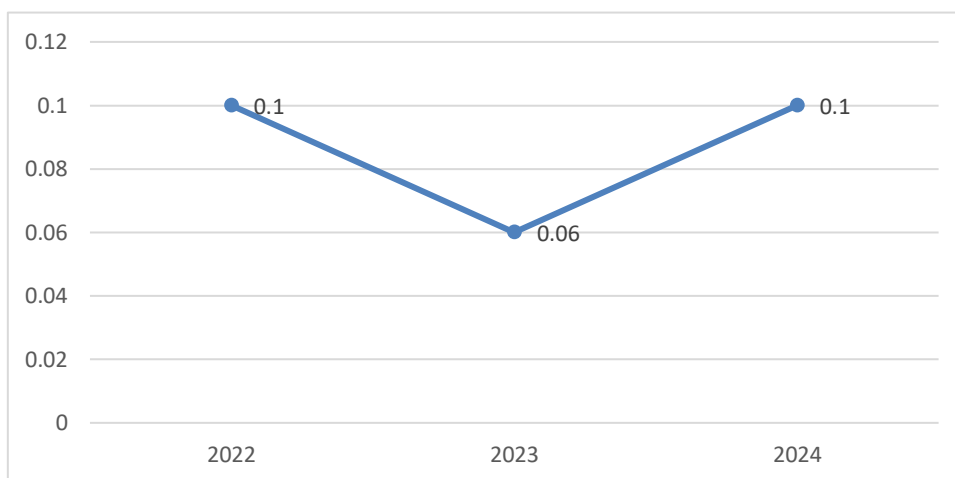

Рис. 2.12. Коефіцієнт співвідношення загальних зобов'язань та сумарних активів агропідприємства «Гармонія-Д» за 2022-2024 рр.

Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності агропідприємства «Гармонія-Д»

Чим вищим є значення відповідного коефіцієнта, тим більша ймовірність фінансової неспроможності підприємства. Це пояснюється тим, що організаціям із суттєвим борговим навантаженням складніше виконувати свої фінансові зобов'язання у випадку погіршення економічної ситуації. До того ж, доходи й витрати аграрних компаній можуть зазнавати значних сезонних коливань. Низькі

показники співвідношення загальних зобов'язань до загального обсягу активів протягом усіх аналізованих періодів свідчать про невисоку кредитну залежність фермерського господарства, що підвищує його стійкість до економічних труднощів. Водночас ФГ «Гармонія-Д» поступово збільшує обсяг активів, проте паралельно з цим спостерігається і зростання його зобов'язань.

Оскільки у аграрного господарства «Гармонія-Д» відсутні довгострокові фінансові зобов'язання, обчислення коефіцієнта співвідношення таких зобов'язань до загального обсягу активів є неможливим. Водночас це можна розглядати як позитивний аспект, адже підприємство успішно здійснює свою діяльність без потреби у тривалому кредитуванні, що свідчить про його фінансову самодостатність і зниження ризиків, пов'язаних з довгостроковими боргами.

Показник співвідношення довгострокових зобов'язань до довгострокових (необоротних) активів також не підлягає розрахунку через відсутність довгострокових зобов'язань у підприємства «Гармонія-Д». Такий результат можна оцінити як позитивний. Розрахуємо коефіцієнт поточної ліквідності (Кпот.л.). Результат розрахунку наведено на рис.2.13.

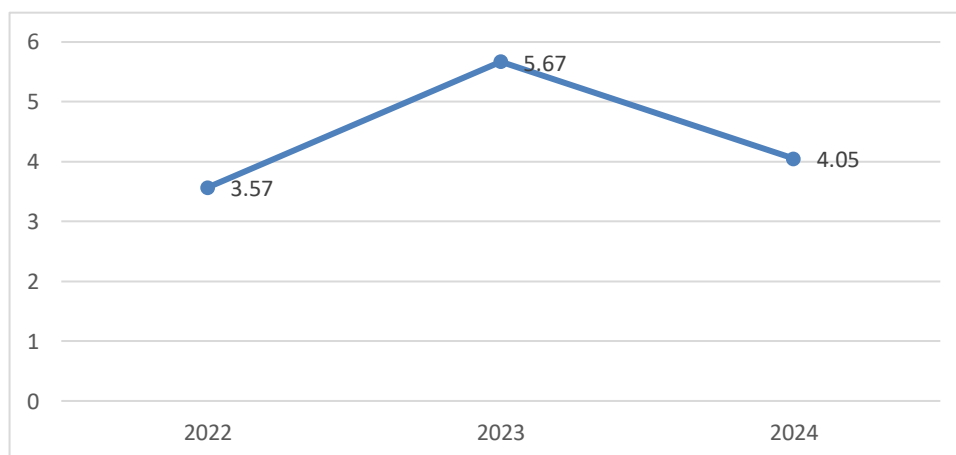

Рис. 2.13. Коефіцієнт поточної ліквідності агропідприємства «Гармонія-Д» за 2022-2024 рр.

Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності агропідприємства «Гармонія-Д»

Результати обчислення коефіцієнта поточної ліквідності ФГ «Гармонія-Д» є на високому рівні, що вказує на наявність достатнього обсягу поточних активів

для покриття короткострокових зобов'язань. Хоча в 2023 році показник дещо знизився, він усе ж залишився на стабільно високому рівні.

Розрахуємо коефіцієнт критичної ліквідності ($K_{\text{крит.л.}}$).

Коефіцієнт критичної ліквідності ($K_{\text{крит.л.}}$) = ((Оборотні активи - Запаси) / Поточні зобов'язання)

Результат розрахунку наведено на рис.2.14.

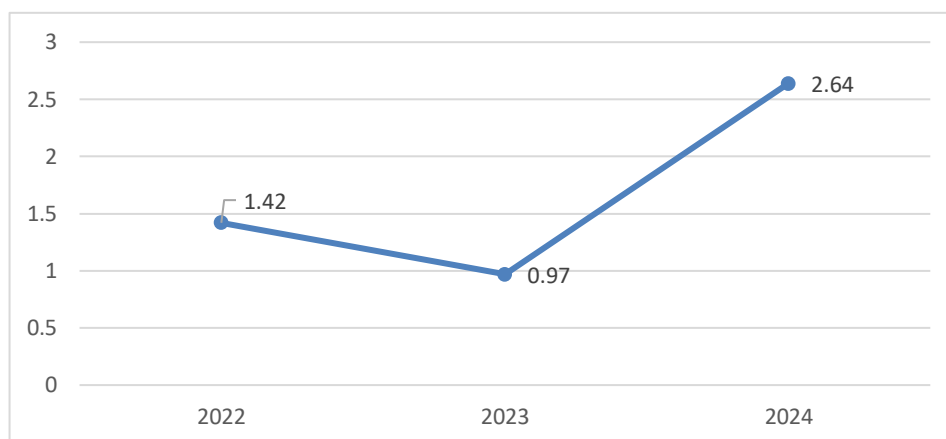

Рис. 2.14. Коефіцієнт критичної ліквідності агропідприємства «Гармонія-Д» за 2022-2024 рр.

Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності агропідприємства «Гармонія-Д»

Аналіз показника критичної ліквідності показує, що у аграрного господарства достатньо грошових коштів, за винятком запасів, для покриття поточних зобов'язань. Це підтверджує здатність ФГ «Гармонія-Д» своєчасно виконувати свої термінові та найважливіші фінансові зобов'язання.

Розрахуємо коефіцієнт абсолютної ліквідності ($K_{\text{абс.л.}}$).

Коефіцієнт абсолютної ліквідності ($K_{\text{абс.л.}}$) = (Грошові кошти та їх еквіваленти / Поточні зобов'язання)

Результат розрахунку наведено на рис. 2.15.

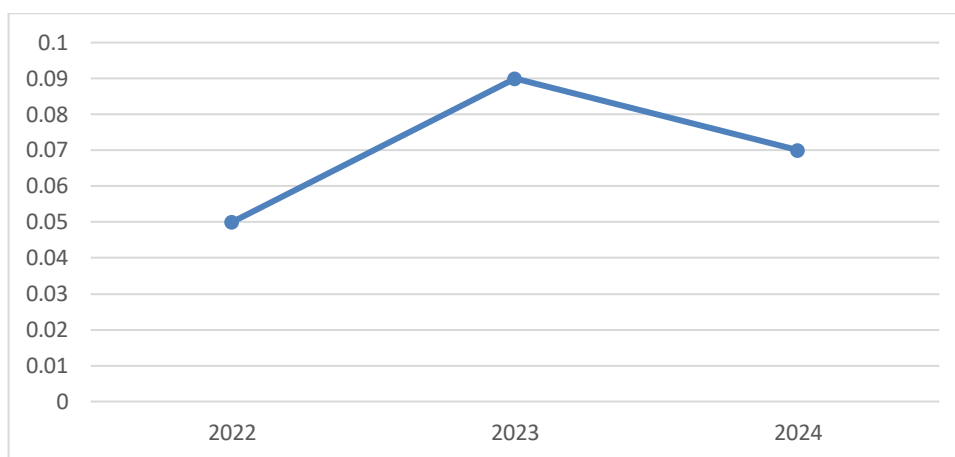

Рис. 2.15. Коефіцієнт абсолютної ліквідності агропідприємства
«Гармонія-Д» за 2022-2024 рр.

Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності агропідприємства «Гармонія-Д»

Індекс коефіцієнта абсолютної ліквідності є нижчим за необхідну норму, що вказує на те, що ФГ «Гармонія-Д» може мати труднощі з виконанням своїх поточних фінансових зобов'язань у найближчий час.

Розрахуємо коефіцієнт забезпеченості запасами ($K_{з.зап.}$).

Коефіцієнт забезпеченості запасами ($K_{з.зап.}$)=(Власні оборотні кошти/Запаси)

Результат розрахунку наведено на рис. 2.16.

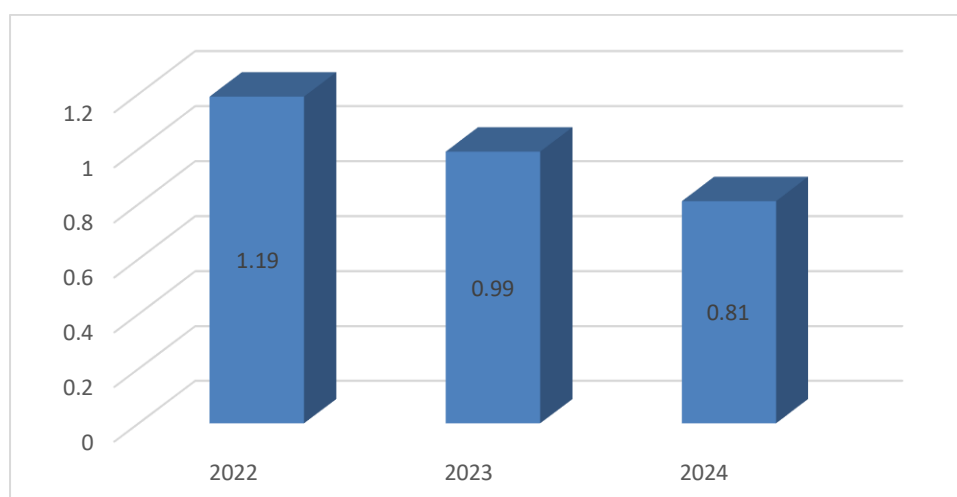

Рис. 2.16. Коефіцієнт забезпеченості запасами агропідприємства
«Гармонія-Д» за 2022-2024 рр.

Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності агропідприємства «Гармонія»

Обчислення коефіцієнта забезпеченості запасами продемонструвало, що ФГ «Гармонія-Д» володіє достатньою кількістю власних обігових коштів щодо запасів, що свідчить про стабільну фінансову стійкість підприємства.

Розрахуємо маржинальний дохід (МД).

Маржинальний дохід (МД)=(Постійні витрати+Чистий прибуток)

Результат розрахунку наведено на рис.2.17

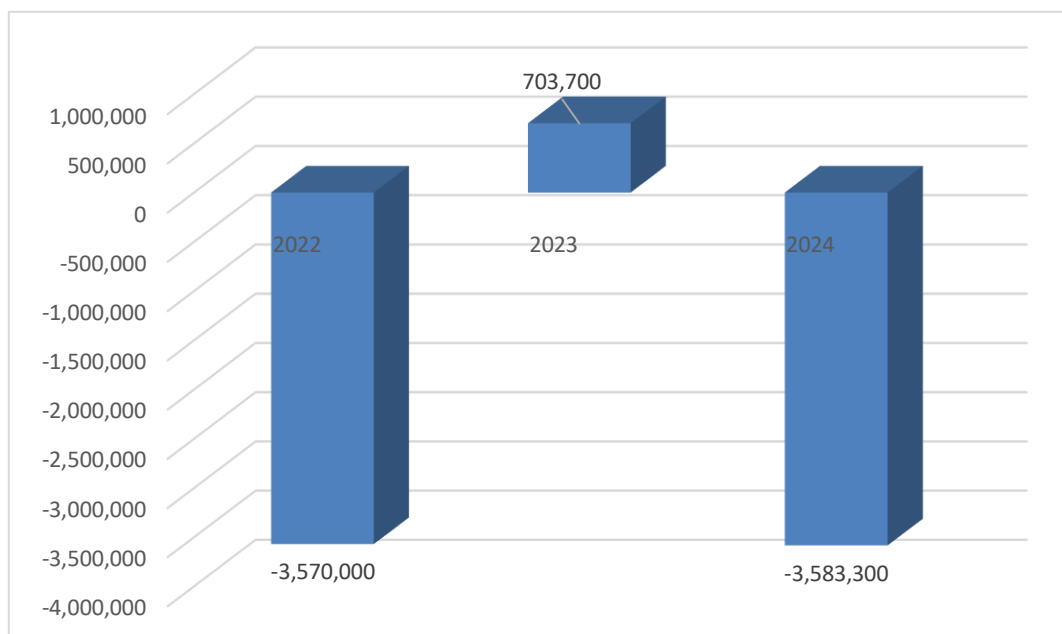

Рис. 2.17. Маржинальний дохід агропідприємства «Гармонія-Д» за 2022-2024 рр., грн.

Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності агропідприємства «Гармонія-Д»

Маржинальний дохід має бути позитивним. Протягом 2022 та 2024 років ФГ «Гармонія-Д» зазнала негативного маржинального доходу, що вказує на збитки від додаткових продажів. Це могло бути спричинено занадто високими змінними витратами або надто низькою ціною реалізації. У 2023 році показник маржинального доходу був стабільним.

Розрахуємо операційний важіль (ОВ).

Операційний важіль (ОВ)=(Маржинальний дохід/Чистий прибуток)

Результат розрахунку наведено на рис.2.18.

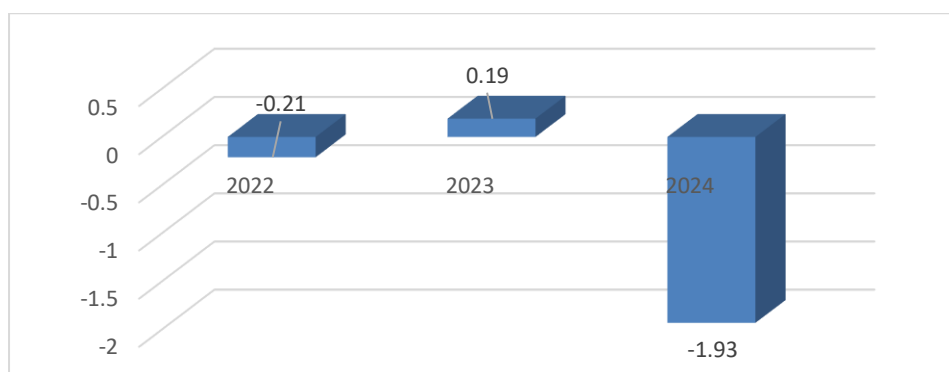

Рис. 2.18. Операційний важіль агропідприємства «Гармонія-Д» за 2022-2024 рр.

Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності агропідприємства «Гармонія-Д»

Від’ємний операційний важіль у 2022 та 2024 роках вказує на те, що агропідприємство «Гармонія-Д» має низький рівень фіксованих витрат, що зумовлює меншу чутливість його чистого прибутку до коливань обсягів продажу. Така ситуація може бути менш ризикованою, однак водночас обмежує потенціал для отримання більшого прибутку. У 2023 році операційний важіль був позитивним, що свідчить про те, що на кожен 1% зростання обсягу продажу чистий прибуток фермерського господарства зростав на 0,19%.

Розрахуємо фінансовий ризик (ФР). **Фінансовий ризик (ФР)**=(Власні кошти/Позичені кошти). Результат розрахунку наведено на рис.2.19.

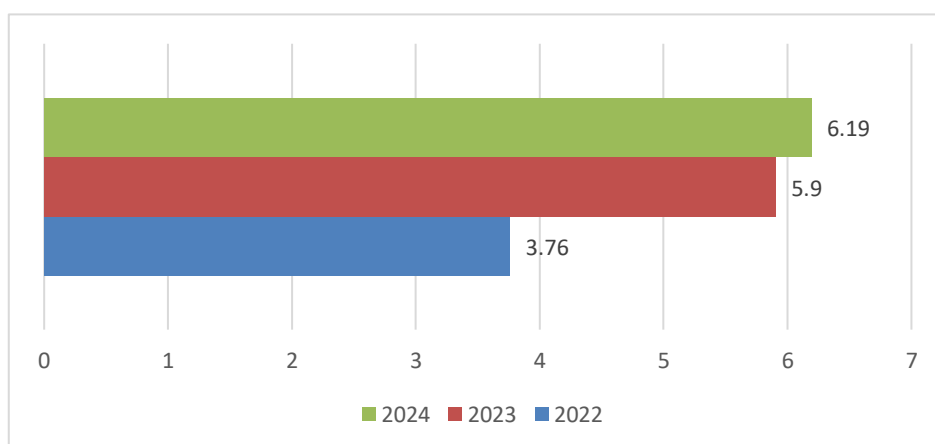

Рис. 2.19. Фінансовий ризик агропідприємства «Гармонія-Д» за 2022- 2024 рр.

У 2022 році на кожну гривню боргу фермерське господарство мало 3,76 гривні власних коштів. У 2023 році цей показник становив 5,9 гривні, а в 2024 році — 6,19 гривні на кожну гривню заборгованості. Це свідчить про те, що ФГ «Гармонія-Д» може бути більш вразливим до фінансових труднощів через незначне перевищення встановлених норм для оцінки фінансового ризику. Зміни на ринку, такі як коливання попиту, вартості продукції або доступу до ресурсів, можуть збільшити фінансові ризики для підприємства. Зробимо підсумок результатів оцінки фінансової стійкості аграрного господарства «Гармонія-Д» за 2022-2024 рр. у табл. 2.3 - 2.5.

Таблиця 2.3

Оціночна шкала ключових показників рівня фінансової стійкості агропідприємства «Гармонія-Д» у 2022 р.

Критерії оцінки	Надійно	Достатньо	Критично
Структура капіталу			
Ліквідність			
Коефіцієнт забезпеченості запасами			
Врахування бізнес-ризиків та операційного важеля			
Врахування фінансового ризику			

Джерело: складено автором

Таким чином, у 2022 році ФГ «Гармонія-Д» здебільшого зберігало фінансову стабільність, за винятком показників маржинального прибутку та операційного важеля. Підприємство не мало довгострокових зобов'язань, характеризувалось високим рівнем фінансової незалежності, значною кількістю запасів і гарною ліквідністю. Ризик, пов'язаний із фінансовим становищем, не був таким критичним, щоб серйозно впливати на фінансову стійкість господарства. Важливо підкреслити, що довготривала стабільна діяльність фермерського господарства є основним фактором для формування та збереження його фінансової стійкості.

Таблиця 2.4

Оціночна шкала ключових показників рівня фінансової стійкості
агropідприємства «Гармонія-Д» у 2023 р.

Критерії оцінки	Надійно	Достатньо	Критично
Структура капіталу			
Ліквідність			
Коефіцієнт забезпеченості запасами			
Врахування бізнес-ризиків та операційного важеля			
Врахування фінансового ризику			

Джерело: складено автором

Щодо 2023 року, то після початку бойових дій спостерігається позитивна динаміка у показниках маржинального прибутку та операційного важеля. Ці показники змінилися на значущі значення, що свідчить про позитивну тенденцію.

Таблиця 2.5

Оціночна шкала ключових показників рівня фінансової стійкості
агropідприємства «Гармонія-Д» у 2024 р.

Критерії оцінки	Надійно	Достатньо	Критично
Структура капіталу			
Ліквідність			
Коефіцієнт забезпеченості запасами			
Врахування бізнес-ризиків та операційного важеля			
Врахування фінансового ризику			

Джерело: складено автором

Проте, рівень фінансового ризику дещо підвищився, що дає підстави вважати його критичним для 2023 року. Однак, незважаючи на зростання фінансових загроз, можна стверджувати, що ФГ «Гармонія-Д» залишалося достатньо фінансово стабільним у 2023 році, незважаючи на воєнні обставини.

У 2024 році спостерігається знову негативна динаміка за показниками маржинального прибутку та операційного важеля, що робить вплив цих факторів на фінансову стабільність ФГ «Гармонія-Д» критичним. Також тривав ріст фінансових ризиків підприємства. Загалом, важко однозначно визначити, чи можна вважати ФГ «Гармонія-Д» фінансово стабільним, особливо враховуючи відсутність чистого прибутку у 2024 році. Однак ситуація не є катастрофічною, оскільки протягом всього року господарство активно відновлювалось після перерви у функціонуванні в 2023 році. Проведені роботи по відновленню інфраструктури, зокрема полагодження системи зрошення за допомогою фрегатів, ремонт свинарника, розмінування територій та інші заходи, свідчать про поступове повернення до нормальної діяльності. Той факт, що фермерське господарство не припинило своє існування і не закрилось через війну, зокрема зважаючи на місцезнаходження підприємства, а вже почало відбудовуватись, можна вважати позитивним моментом. Якщо у 2025 році відновлювальні заходи дадуть прибуток, то витрати, понесені господарством у 2024 році, можна буде оцінити як виправдані, що підтвердить фінансову стабільність підприємства. Для оцінки і прогнозування майбутньої фінансової стійкості ФГ «Гармонія-Д» можна застосувати метод екстраполяції на основі аналітичних показників динамічних рядів, що дозволяє перенести поточні тенденції підприємства на майбутнє.

Отже, як видно з проведеного аналізу поточного стану фінансової стійкості підприємства «Гармонія-Д», без дієвих заходів як у середині підприємства так й на державному рівні суттєвого покращення фінансової стійкості підприємства не відбудеться, тому зосередимо саме на цьому нашу увагу у 3 розділі даної кваліфікаційної роботи.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

3.1. Шляхи поліпшення фінансової стійкості агропідприємства «Гармонія-Д» за умов воєнного стану

Результати здійсненого аналізу та оцінки фінансової стійкості ФГ «Гармонія-Д» засвідчили тенденцію до поступового погіршення показників з кожним роком війни. Це зумовлено значними витратами, пов'язаними як із впровадженням інноваційних рішень, так і з процесом відновлення господарства. Водночас кризова ситуація на українському зерновому ринку та постійні фінансові втрати створюють додаткові загрози для стабільності підприємства. Без своєчасного впровадження ефективних адаптаційних механізмів, спрямованих на мінімізацію ризиків і оптимізацію витрат, фінансовий стан господарства може продовжити погіршуватись у майбутньому.

У 2022 році, попри початок війни та окупацію сусідніх регіонів, фермерське господарство «Гармонія-Д» зуміло зберегти фінансову стійкість, навіть за умов різкого скорочення обсягів реалізації та неможливості обробляти заміновані поля. Це стало можливим завдяки багаторічній ефективній діяльності, яка забезпечила підприємству стабільний фінансовий фундамент. Використання внутрішніх резервів, оперативне переміщення техніки й зерна на безпечні території, а також своєчасні адаптаційні заходи дозволили значно знизити негативний вплив бойових дій на півдні України. З початком повномасштабного вторгнення керівництво підприємства самостійно організувало евакуацію зерна, добрив, пального та сільськогосподарської техніки зі складів, які згодом зазнали руйнувань внаслідок обстрілів.

У 2023 році, після покращення безпекової ситуації та деокупації прилеглих територій, ФГ «Гармонія-Д» розпочало активні відновлювальні роботи. Підприємство взяло в оренду військову техніку та залучило спеціалістів з розмінування, що суттєво прискорило процес повернення до повноцінної роботи

та мінімізувало загрозу травмування працівників і пошкодження техніки через залишені в землі боєприпаси. У регіоні, де розташоване господарство, вже фіксувалися випадки підриву сільгосптехніки на полях, які не пройшли ретельне розмінування. Попри всі зусилля, значні витрати на відбудову та низькі ціни на зерновій біржі призвели до фінансових втрат у 2023 році. Резерви, що формувалися десятиліттями стабільної діяльності, майже вичерпалися на другий рік війни, поставивши підприємство перед серйозними викликами.

Це підкреслює нагальну потребу у пошуку ефективних шляхів подолання «воєнної кризи», що вразила аграрний сектор України. У південних регіонах значна частина сільськогосподарських підприємств була змушена зупинити діяльність або повністю закритися через величезні збитки та відсутність умов для подальшої роботи. Особливо гостро ця проблема проявилася на окупованих територіях Херсонської та Миколаївської областей, де російські окупанти систематично викрадали українське зерно та врожай, вивозили їх до росії та реалізовували як на внутрішньому, так і на міжнародному ринках. Попри такі критичні умови, ФГ «Гармонія-Д» змогло зберегти свою діяльність, більш того – підтримувало інші господарства, надаючи їм у користування власну техніку для збирання врожаю, тим самим сприяючи збереженню аграрного потенціалу регіону.

У 2025 році ФГ «Гармонія-Д» планує повернутися до стабільного отримання чистого прибутку після значних витрат на відбудову, здійснених у 2024 році. В умовах триваючих воєнних дій ефективне ведення агробізнесу є складним викликом, особливо на тлі економічної нестабільності. Проте інвестиції у модернізацію та відновлення господарства мали на меті не лише компенсацію втрат, а й створення більш стійкої та продуктивної бази для майбутнього. Керівництво очікує, що ці вкладення вже найближчим часом сприятимуть підвищенню врожайності, оптимізації витрат і, як наслідок, зростанню прибутковості. Одержаний фінансовий результат стане ключовим ресурсом для подальшого розвитку господарства та зміцнення його фінансової стабільності в умовах воєнного стану. Фокус на мінімізації витрат і максимізації

вигоди від інноваційних заходів 2023-2024 років – це стратегічний крок, який може забезпечити господарству конкурентні переваги навіть у таких складних реаліях.

Для забезпечення стабільної діяльності під час воєнного стану, першочерговим завданням є гарантування максимальної безпеки працівникам ФГ «Гармонія-Д» з боку керівництва. Ключовим є організація страхування кожного співробітника, яке діятиме навіть в умовах війни. Окрім того, необхідно застрахувати майно та техніку аграрного підприємства. Оскільки господарство розташоване поруч із зоною активних бойових дій на півдні України, існує постійна загроза потрапляння російських боєприпасів на земельні ділянки фермерського господарства.

Для забезпечення безпеки на аграрних угіддях можна впровадити технологію «Precision Agriculture» - Точне Землеробство. Це інноваційний підхід до управління сільським господарством, який заснований на застосуванні передових технологій для збору, аналізу і використання інформації з метою підвищення ефективності виробництва. Основною метою Точного Землеробства є адаптація управлінських рішень до умов росту рослин на окремих ділянках поля. Технології Precision Agriculture включають використання глобальних навігаційних систем (GPS), сенсорів, дронів, високоякісних зображень і картографії, а також програмних продуктів для обробки отриманих даних. Завдяки цьому аграрії можуть точно регулювати витрати ресурсів, таких як вода, добрива, пестициди та насіння, враховуючи потреби кожної ділянки поля. Ці технології також дозволяють виявляти нові об'єкти на території господарств. Наприклад, супутникові знімки можуть бути використані для моніторингу стану полів перед виїздом техніки.

Співпраця з іншими аграрними підприємствами може значно знизити витрати на оптимізацію процесів і забезпечити додаткові доходи для ФГ «Гармонія-Д». Одним із можливих варіантів є спільне використання складських приміщень, а також організація оптових закупівель таких ресурсів, як добрива, пальне, насіння і матеріали, з метою зниження витрат. Крім того,

агropідприємство «Гармонія-Д» може продовжувати надавати свою техніку в оренду іншим господарствам, які не мають власних механізмів для обробки полів. Водночас, оренда техніки має здійснюватися тільки за умови, що орендарі провели перевірки на відсутність боєприпасів на території, що підтверджуються знімками з дронів.

Щодо фінансування, варто приєднуватися до аграрних асоціацій. Це дозволить налагодити співпрацю з оптовими та роздрібними постачальниками, які є спонсорами багатьох фермерських об'єднань. Також можна отримати додаткові кошти від міжнародних та українських фондів, що підтримують регіони та підприємства, які постраждали від бойових дій. Наприклад, міжнародна гуманітарна організація Mercy Corps UASP надає допомогу у відновленні сільськогосподарського виробництва та мінімізації наслідків війни в Донецькій, Запорізькій, Миколаївській, Харківській та Херсонській областях. Міжнародні фінансові організації можуть стати важливими партнерами для підвищення фінансової стабільності аграрних господарств у період війни [33].

По-перше, ці організації можуть надавати фінансову допомогу для відновлення пошкодженої інфраструктури, закупівлі необхідних ресурсів і техніки, а також для відшкодування втрат у виробництві, викликаних війною. Окрім того, фонди можуть реалізовувати програми кредитування з низькими відсотковими ставками для аграріїв, що дозволить їм зберегти стабільність у бізнесі під час складних умов. Однією з важливих ініціатив може стати впровадження страхових програм для фермерів, що захищатимуть їх від фінансових збитків, пов'язаних із втратою врожаїв і іншими наслідками війни. Агropідприємство «Гармонія-Д» стикається з проблемою, що фінансові установи не надають кредитування через розташування підприємства в червоних і помаранчевих зонах небезпеки через військові дії.

Фінансові установи не бажають ризикувати, надаючи кредити підприємствам, що розташовані поблизу зон активних бойових дій, оскільки існує ймовірність потрапляння території під окупацію та неможливості погашення заборгованості. Як альтернативу, можна звертатися до місцевих

органів влади або програм підтримки, які пропонують фінансову допомогу аграрним підприємствам, що опинилися в небезпечних регіонах.

Зважаючи на проблеми, пов'язані з високою інфляцією та падінням цін на зернових ринках, важливо максимально знизити залежність від імпортних ресурсів та матеріалів. В такій ситуації доцільно утримувати зерно на складах, очікуючи підвищення цін на ринку, і уникати продажу продукції в літній період, коли ціни на зерно найнижчі. На нашу думку, ситуація на зерновій біржі в Україні є критичною і потребує втручання держави, оскільки найбільше страждають малі та середні агропідприємства.

Ми проведемо розрахунок прогнозованої фінансової стійкості агропідприємства «Гармонія-Д» на 2025-2026 роки. Для подальшого аналізу використовуватимуться значення коефіцієнтів фінансової стійкості, які наведені в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Динамічний ряд показників фінансової стійкості
агропідприємства «Гармонія-Д» за 2022-2024 рр.

Показник	2022	2023	2024
1	2	3	4
Коефіцієнт фінансової автономії (Кф.а.)	0,900	0,930	0,900
Коефіцієнт фінансового ризику (Кф.р.)	0,120	0,070	0,110
Коефіцієнт маневреності власного капіталу (Кман)	0,300	0,310	0,340
Коефіцієнт співвідношення оборотних та необоротних коштів (Ко/н)	0,590	0,550	0,680
Коефіцієнт співвідношення загальних зобов'язань та сумарних активів (Кз.з)	0,100	0,060	0,100
Коефіцієнт поточної ліквідності (Кпот.л.)	3,570	5,670	4,050
Коефіцієнт критичної ліквідності (Ккрит.л.)	1,420	0,970	2,640
Коефіцієнт абсолютної ліквідності (Кабс.л.)	0,050	0,090	0,070
Коефіцієнт забезпеченості запасами (Кз.зап.)	1,190	0,990	0,810
Маржинальний дохід (МД)	-3 570 000	703 700	-3 583 300
Операційний важіль (ОВ)	-0,210	0,190	-1,930
Фінансовий ризик (ФР)	3,760	5,900	6,190

Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності підприємства.

На основі даних з таблиці 3.1 обчислюємо прогнозовані значення коефіцієнтів для визначення фінансової стійкості ФГ «Гармонія-Д» на 2024-2025 роки без урахування оптимізаційних заходів. Отримані результати наведені в таблиці 3.2, рис. 3.1 та рис.3.2.

Таблиця 3.2

Прогнозне значення коефіцієнтів для визначення фінансової стійкості
агropідприємства «Гармонія-Д» у 2025-2026 pp.
без врахування оптимізаційних заходів

Показник	Середній абсолютний приріст	Прогноз на основі середнього абсолютного приросту на 2025 рік	Прогноз на основі середнього абсолютного приросту на 2026 рік
(Кф.а.)	0,00	0,900	0,900
(Кф.р.)	-0,005	0,105	0,100
(Кман)	0,020	0,360	0,380
(Ко/н)	0,045	0,725	0,770
(Кз.з)	0,00	0,100	0,100
(Кд.з.)	0,00	0,00	0,00
(Кд.з.д.а.)	0,00	0,00	0,00
(Кпот.л.)	0,240	4,290	4,530
(Ккрит.л.)	0,610	3,250	3,860
(Кабс.л.)	0,010	0,080	0,090
(Кз.зап.)	-0,190	0,620	0,430
(МД)	-6 650,00	-3 589 950,00	-3 596 600,00
(ОВ)	-0,860	-2,790	-3,650
(ФР)	1,215	7,405	8,620

Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності підприємства.

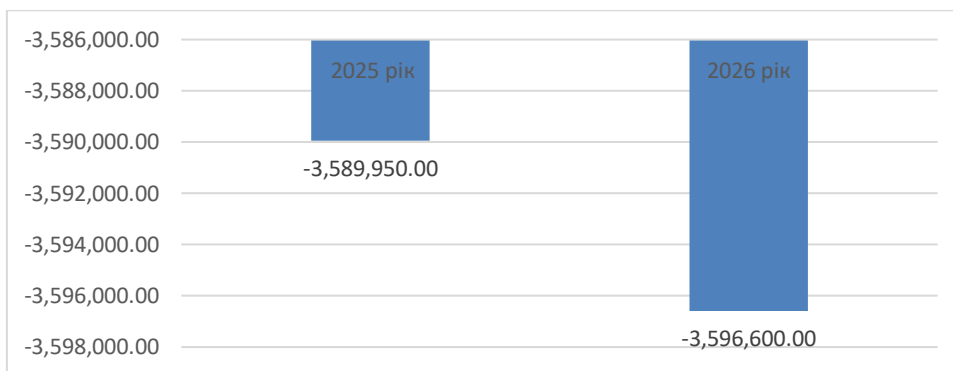

Рис. 3.1. Прогноз МД на основі середнього абсолютного приросту на 2025-2026 рр., грн.

Рис. 3.2. Прогноз показників фінансової стійкості підприємства «Гармонія-Д» на основі середнього абсолютного приросту на 2025-2026 рр., грн.

Без впровадження оптимізаційних заходів з боку керівництва агропідприємства «Гармонія-Д» спостерігається негативна динаміка в коефіцієнтах фінансового ризику, забезпеченості запасами, маржинального доходу та операційного важелю. Найбільш критичним є зростання коефіцієнта фінансового ризику, який продовжує збільшуватись з кожним роком. Інші показники знаходяться в межах допустимих норм, однак з огляду на ефективність діяльності агропідприємства «Гармонія-Д» в попередні роки та відсутність чистого прибутку, підприємство потребує перегляду своєї стратегії та змін у функціонуванні, зокрема щодо управління запасами зерна.

Розрахуємо, яким чином зміняться показники для оцінки фінансової стійкості після впровадження заходів з оптимізації, таких як реалізація запасів зерна та застосування технологій Точного Землеробства. Прогнозні дані представлені в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Прогноз коефіцієнтів для визначення фінансової стійкості
агропідприємства «Гармонія-Д» у 2025-2026 рр. із врахування
оптимізаційних заходів

Показник	Значення 2024 року	Прогноз на 2025 рік	Прогноз на 2026 рік
(Кф.а.)	0,900	0,900	0,900
(Кф.р.)	0,110	0,110	0,100
(Кман)	0,340	0,360	0,390
(Ко/н)	0,680	0,730	0,780
(Кз.з)	0,100	0,100	0,100
(Кд.з.)	0,00	0,00	0,00
(Кд.з.д.а.)	0,00	0,00	0,00
(Кпот.л.)	4,050	4,310	4,590
(Ккрит.л.)	2,640	3,600	4,910
(Кабс.л.)	0,070	0,080	0,100
(Кз.зап.)	0,810	0,670	0,550
(МД)	-3 583 300,00	-3 589 968,00	-3 596 6491,00
(ОВ)	-1,930	-5,850	-17,740
(ФР)	6,190	7,940	10,190

Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності підприємства.

Можна відзначити, що завдяки зменшенню запасів підприємства всі показники агропідприємства «Гармонія-Д» покращились, але при цьому значно зріс фінансовий ризик. За умови незмінної ситуації на ринку зерна в Україні, підприємство змушене буде продавати продукцію за низькими цінами, що не є вигідним для фермерського господарства. Навіть з усіма адаптаційними заходами для ведення сільського господарства в умовах воєнного стану, без

коригування цін на сільськогосподарську продукцію, агробізнес продовжить зазнавати фінансових збитків, що погіршить його стійкість. Отже, можна зробити висновок, що без змін у законодавстві, які б регулювали формування цін на агропродукцію, українські фермерські господарства і надалі будуть втрачати свою фінансову стабільність.

3.2. Сучасні інструменти забезпечення фінансової стійкості підприємства

Фінансова стійкість підприємства є визначальним чинником, що впливає на його здатність не лише виживати в умовах економічної нестабільності, але й розвиватися, забезпечуючи сталий приріст прибутку, знижуючи фінансові ризики та досягаючи високої конкурентоспроможності. Вона характеризує здатність підприємства ефективно управляти своїми фінансовими ресурсами, забезпечувати платоспроможність і ліквідність, а також зберігати стабільність навіть у умовах зовнішніх шоків, кризових явищ та змін на ринках. Забезпечення фінансової стійкості є невід'ємною частиною стратегії розвитку підприємства, тому важливість цього процесу не можна переоцінити.

Фінансова стійкість – це здатність підприємства ефективно управляти своїми фінансовими ресурсами, зберігати стабільність на ринку і досягати бажаних результатів у довгостроковій перспективі. Важливими характеристиками фінансової стійкості є платоспроможність, рентабельність, ліквідність і фінансова стабільність. Всі ці показники взаємопов'язані і мають прямий вплив на загальний фінансовий стан підприємства. Підприємство, яке володіє достатньою фінансовою стійкістю, здатне пройти через кризові періоди та адаптуватися до нових умов, продовжуючи свою діяльність і навіть досягати успіху в таких умовах.

Крім того, фінансова стійкість залежить від здатності підприємства зберігати баланс між власними та позиковими коштами, а також використовувати свої фінансові ресурси для досягнення максимального ефекту в довгостроковій перспективі. Зважаючи на постійні зміни в економічному

середовищі, роль ефективного управління фінансами зростає, що зумовлює необхідність пошуку нових інструментів для забезпечення фінансової стійкості.

Забезпечення фінансової стійкості підприємства в умовах сучасної економіки потребує застосування різноманітних інструментів і методів, що дозволяють ефективно використовувати наявні ресурси, знижувати фінансові ризики та забезпечувати стабільність у довгостроковій перспективі. Сучасні фінансові інструменти дозволяють значно підвищити ефективність управлінських рішень і оптимізувати фінансові потоки. До основних сучасних інструментів забезпечення фінансової стійкості підприємства відносяться (рис. 3.3):

1) Управління капіталом. Розумне управління капіталом є однією з ключових умов забезпечення фінансової стабільності підприємства. Головними цілями в цьому напрямі є удосконалення структури капіталу, що сприяє зменшенню вартості залучених ресурсів та мінімізації фінансових ризиків. Для цього необхідно постійно аналізувати співвідношення власного та позикового капіталу, використовувати стратегії фінансування, що забезпечують фінансову стабільність і мінімізують витрати на обслуговування боргу. Сучасні методи управління капіталом включають використання інструментів фінансового аналізу, що дозволяють вчасно виявити проблеми в структурі капіталу і своєчасно на них реагувати

2) Ризик-менеджмент. Управління фінансовими ризиками є ще одним важливим інструментом забезпечення фінансової стійкості. У сучасних умовах підприємства стикаються з великими ризиками, пов'язаними зі змінами валютних курсів, процентних ставок, цін на сировину, а також з економічними та політичними змінами на глобальному рівні. Тому для забезпечення фінансової стійкості підприємства необхідно мати ефективні механізми управління ризиками, що включають застосування методів хеджування, страхування та диверсифікації інвестиційних портфелів. Крім того, важливим є постійний моніторинг та прогнозування ризиків, що дозволяє своєчасно вжити заходів щодо їх мінімізації.

3) Бюджетування та фінансове планування. Бюджетування є важливим інструментом для забезпечення фінансової стійкості підприємства. Створення чіткої фінансової стратегії, планування витрат і доходів, контроль за виконанням бюджетів дозволяє забезпечити ефективне використання фінансових ресурсів, підвищити ефективність бізнес-процесів та знизити фінансові ризики. Для цього підприємства використовують як традиційне бюджетування, так і більш сучасні методи, такі як нульове бюджетування або бюджетування за принципом «діяльності». Окрім цього, важливим є впровадження систем управлінського обліку, що дозволяє здійснювати реальний моніторинг фінансового стану підприємства та вчасно коригувати фінансові плани.

4) Оцінка та моніторинг ліквідності. Ліквідність підприємства є важливим показником його фінансової стійкості. Вона характеризує здатність підприємства виконувати свої короткострокові зобов'язання. Для забезпечення фінансової стійкості підприємство повинно постійно контролювати свою ліквідність, використовуючи такі фінансові показники, як коефіцієнт ліквідності, швидка ліквідність, коефіцієнт забезпечення власним капіталом. Управління ліквідністю передбачає також ефективне управління грошовими потоками, що дозволяє підприємству своєчасно оплачувати свої зобов'язання і уникати фінансових труднощів.

5) Використання сучасних фінансових технологій. Впровадження інноваційних технологій у фінансовому управлінні підприємствами стало важливим елементом забезпечення їх фінансової стійкості. Сучасні фінансові технології дозволяють автоматизувати процеси обліку та контролю, полегшити управління ризиками, а також підвищити точність фінансового аналізу. Одним із перспективних напрямків є використання блокчейн-технологій для забезпечення прозорості фінансових операцій, автоматизованих систем для управлінського обліку, а також застосування штучного інтелекту для прогнозування та мінімізації фінансових ризиків.

б) Оцінка ефективності інвестицій. Інвестиції є важливим чинником забезпечення фінансової стійкості підприємства. Оцінка ефективності інвестицій дозволяє вибирати найбільш вигідні та перспективні проекти для вкладення фінансових ресурсів. Для цього використовуються такі методи оцінки інвестиційних проектів, як чиста теперішня вартість (NPV), внутрішня норма доходності (IRR), а також період окупності. Правильна оцінка інвестиційної привабливості дає змогу підприємствам зберігати фінансову стабільність та реалізовувати проекти, що забезпечують високий рівень доходності.

Рис. 3.3. Сучасні інструменти забезпечення фінансової стійкості підприємства

Фінансова стійкість підприємства залежить не тільки від внутрішніх факторів, але й від зовнішнього середовища. Макроекономічні умови, політична ситуація, зміни на фінансових ринках можуть значно впливати на фінансову стабільність підприємства. У цьому контексті важливим є моніторинг

макроекономічних тенденцій та вчасне реагування на зміни. Наприклад, коливання валютних курсів, підвищення інфляції, зміни в законодавстві можуть мати як позитивний, так і негативний вплив на фінансову стійкість підприємства. Тому підприємства повинні активно впроваджувати інструменти прогнозування та стратегії адаптації до зміни зовнішнього середовища.

Незважаючи на численні інструменти, доступні для забезпечення фінансової стійкості, підприємства стикаються з низкою викликів, що виникають унаслідок постійних змін на ринках, технічних інновацій та нових економічних реалій. Однак розвиток фінансових технологій, а також удосконалення методів ризик-менеджменту дають нові можливості для зміцнення фінансової стійкості. Зокрема, новітні інструменти для автоматизації фінансових процесів, інтелектуальний аналіз даних та використання штучного інтелекту можуть значно підвищити точність прогнозів і забезпечити підприємствам можливість швидко реагувати на зміни.

Таким чином, гарантування фінансової стабільності є вирішальним чинником для сталого розвитку компанії в умовах сучасної економічної ситуації. Застосування різноманітних фінансових інструментів дає змогу підприємствам ефективно керувати своїми фінансовими ресурсами, зменшувати ризики та забезпечувати стабільність на тривалий період. Інноваційні технології, адаптація до змін у зовнішньому середовищі та постійний моніторинг фінансових показників є основою для досягнення фінансової стійкості підприємства та забезпечення його конкурентоспроможності.

3.3. Рекомендації щодо державної підтримки функціонування агропідприємств України під час воєнного стану

Сільськогосподарська галузь виступає однією з ключових опор національної економіки, забезпечуючи суттєву частину доходів населення. Аграрії та підприємства цього сектора створюють робочі місця, сприяють розвитку сільських регіонів і гарантують продовольчу безпеку держави.

Зокрема, українська зернова продукція є стратегічним експортним товаром, що відіграє важливу роль у формуванні державного бюджету. В умовах війни продаж зерна на міжнародних ринках є вагомим джерелом надходження іноземної валюти. Реалізація агропродукції за кордоном не лише підвищує експортні прибутки, але й сприяє зміцненню валютних резервів і стабілізації гривні. Це, у свою чергу, дозволяє державі акумулювати необхідні фінансові ресурси для забезпечення оборонних, соціальних і гуманітарних потреб, одночасно підтримуючи аграрний сектор як критично важливий елемент економічної рівноваги. Дані щодо експорту сільськогосподарської продукції України за 2021-2023 роки наведено у таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Показники експорту агропродукції України за 2021-2023 рр.

	2021	2022	2023
Зернові культури, тис. дол. США	12 343 846,10	9 108 153,50	920 700,50
Насіння і плоди олійних рослин, тис. дол. США	2 435 156,50	3 757 692,3	334 863,50
Частка від загального експорту, %	21,710	29,150	40,090

Джерело: [34, 35, 36]

Український аграрний експорт становить вагому частку загального обсягу зовнішньої торгівлі країни. Високий рівень експорту сільськогосподарської продукції сприяє економічному розвитку та зростанню аграрного сектора. Підтримка сільського господарства є ключовим чинником для гарантування продовольчої безпеки та економічної незалежності держави. Нарощування внутрішнього виробництва агропродукції дозволяє зменшити залежність від імпорту продовольчих товарів. Отже, зміцнення фермерських господарств та агросектора загалом не лише стимулює економічне піднесення та розвиток сільських територій, але й відіграє стратегічну роль у забезпеченні

стабільності та продовольчої безпеки України.

У період воєнного стану гарантування продовольчої безпеки набуває критичного значення, оскільки можливі перебої з доступом до міжнародних ринків чи труднощі з логістикою поставок із інших регіонів. Розвиток та підтримка аграрного сектору сприяють стабільному забезпеченню населення продуктами харчування. Крім того, продовження експорту української агропродукції допоможе запобігти глобальному зростанню цін на продовольство та забезпечити безперебійні поставки для інших країн. Таким чином, пріоритетом для уряду України має стати всебічна підтримка та захист сільського господарства під час воєнного конфлікту.

Українські фермерські господарства зараз переживають серйозні фінансові труднощі. Це зумовлено падінням цін на зернових ринках, значними витратами на виробництво та відсутністю можливості отримати банківські кредити, особливо якщо агропідприємство розташоване поблизу районів бойових дій. У такій ситуації необхідна активна підтримка з боку держави, зокрема шляхом розширення програм субсидування, спрощення процедур отримання пільгових кредитів і запровадження нових фінансових механізмів. Через брак кредитних коштів під час воєнної кризи фермери не можуть повною мірою забезпечити виробничий процес, що загрожує зупинкою діяльності господарств. Вирішення цієї проблеми потребує негайного втручання уряду, а також активної співпраці з міжнародними та національними гуманітарними фондами, які готові надавати цільову допомогу підприємствам, що постраждали від наслідків війни.

Щоб подолати кризову ситуацію на українському зерновому ринку, держава має впровадити ефективні механізми цінового регулювання. Наразі більшість аграріїв змушені збувати свою продукцію за заниженими цінами через посередників, які отримують основний прибуток за рахунок значних націнок на експорті. Встановлення справедливої біржової вартості зерна, навіть якщо це призведе до його подорожчання на світовому ринку, виглядає виправданим кроком. Помірне зростання цін на українську агропродукцію

могло б знизити напругу серед європейських фермерів і водночас забезпечити вищий дохід для вітчизняних сільгоспвиробників. Це стимулювало б аграріїв активніше реалізовувати врожай, а не накопичувати його на складах у сподіванні на сприятливішу ринкову кон'юнктуру. Зменшення таких запасів також мінімізувало б ризик їхньої втрати через можливі обстріли російськими військами зерноскладів і елеваторів. У результаті зростання обсягів експорту сприяло б збільшенню валютних надходжень і посиленню державного бюджету.

Щоб українське зерно залишалося конкурентоспроможним навіть за вищими цінами, варто активно розширювати експортні можливості через альтернативні порти та логістичні коридори. Важливо постійно відкривати нові ринки збуту, щоб уникнути надлишку зерна на внутрішньому ринку, що тисне на ціни. Це можна реалізувати завдяки зміцненню торговельних відносин із сусідніми державами, які можуть забезпечити надійний транзит сільськогосподарської продукції. Крім того, міжнародна співпраця у цій сфері здатна посилити політичний тиск на росію, оскільки залучені країни можуть виступати гарантом безпечного проходу суден через акваторію Чорного моря.

Окрім зовнішніх транспортних маршрутів, уряд України має зосередитися на відновленні та полегшенні внутрішніх логістичних шляхів. Під час війни поновлення та модернізація інфраструктури для транспортування українських зернових є ключовим для забезпечення стабільності та ефективності сільськогосподарського виробництва і експорту країни. Розвиток транспортної інфраструктури дозволить зменшити витрати на перевезення зерна, що істотно знизить фінансове навантаження на фермерів. Покращення логістики зернових перевезень також відкриє нові можливості для виходу на альтернативні ринки, на які фермери не могли постачати свою продукцію через бойові дії. Крім того, необхідно забезпечити безперебійне постачання палива та інших важливих ресурсів у всі області України.

Підри́в Каховської ГЕС мав суттєвий вплив на аграрний сектор в окремих регіонах, спричинивши важкі наслідки для фермерських господарств та сільськогосподарської інфраструктури. Затоплення значних земельних територій і руйнування сільськогосподарських підприємств призвели до великих економічних втрат для місцевих фермерів і селян. Вони втратили свої врожаї та здатність продовжувати виробництво, що поставило під загрозу їх економічне становище та збереження робочих місць. Виплата компенсацій є необхідною та справедливою мірою для відновлення справедливості та підтримки аграріїв, які постраждали від небезпечних дій або бездіяльності органів влади. У серпні 2023 року уряд затвердив порядок компенсацій через Постанову № 807, і після 1 жовтня планувалося почати виплати постраждалим, однак цього не сталося [37]. Невиконання обіцянок щодо виплат компенсацій фермерам, які зазнали збитків через підри́в Каховської ГЕС, є значною помилкою урядових структур, що лише ускладнює економічні труднощі та погіршує соціальну ситуацію в регіоні.

Особливо важливою проблемою є мінування земель на території України російською армією. Присутність вибухонебезпечних пристроїв на полях обмежує доступ до певних земельних ділянок, що негативно позначається на процесах вирощування та збору врожаю, а також ставить під загрозу безпеку працівників аграрних підприємств. Крім того, міни можуть погіршувати якість ґрунтів, забруднюючи їх і ускладнюючи виконання сільськогосподарських робіт.

Усі ці обставини роблять мінування серйозною загрозою для аграрних підприємств у період війни. Більшість українських фермерів були змушені самостійно фінансувати та здійснювати роботи з розмінування, тоді як деякі сільгосппідприємства не мали достатніх коштів для перевірки своїх земель на наявність вибухонебезпечних предметів, що призводило до підри́вів техніки та травм працівників від російських мін. Інформація про заміновані сільськогосподарські території України представлена в таблиці 3.5 та на рис. 3.4.

Таблиця 3.5

Стан замінованих сільськогосподарських земель України на 1.03.2023 року

Області	Заміновано, тис. га	Загальна площа сільськогосподарських угідь, тис. га	Питома частка замінованих сільськогосподарських земель, %
Київська	10,410	1 664,20	0,630
Миколаївська	85,095	2 008,50	4,240
Харківська	159,020	2 418,60	6,570
Херсонська	208,438	1 969,50	10,580
Разом	470,853	18 038,90	2,610

Джерело:[38]

З боку уряду необхідно полегшити та пришвидшити процес розмінування територій. У правовій сфері Україна повинна вимагати більш суворого контролю та перевірки документів від інших країн щодо постачання зерна на світові ринки. Такий більш детальний контроль дозволить зупинити нелегальний експорт українського зерна, що було вивезене росіянами з території України.

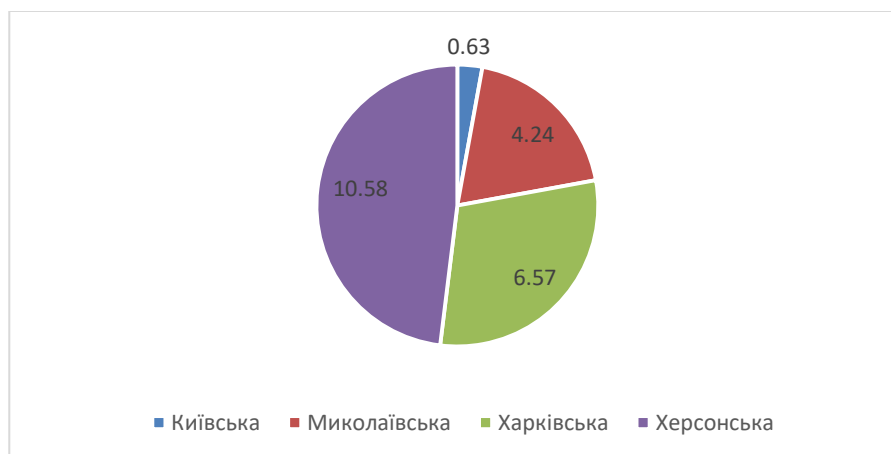

Рис. 3.4. Питома частка замінованих сільськогосподарських земель, %

Україна має значний потенціал для розвитку інновацій у своєму аграрному секторі навіть під час війни, і держава може відігравати важливу роль у цьому процесі. Підтримка та заохочення інновацій у сільському господарстві можуть бути досягнуті через різні заходи, такі як зменшення

податкового навантаження на відновлення та оновлення техніки, Запровадження фінансових стимулів для впровадження сучасних агротехнологій та підтримка наукових розробок у галузі аграрних наук. Крім того, уряд може підтримувати розвиток інфраструктури для впровадження інновацій, включаючи науково-дослідні установи, технопарки та стартап-інкубатори для аграрного сектору. Важливим також є розвиток освіти та підготовки спеціалістів у галузі сільського господарства, щоб забезпечити наявність висококваліфікованих кадрів для впровадження інноваційних технологій у виробничу практику.

Підтримка аграрного сектору України з боку держави в умовах війни повинна бути більш масштабною, оскільки сільське господарство є ключовим фактором для забезпечення продовольчої безпеки та економічної стабільності країни. У період конфлікту аграрна галузь стикається з численними викликами., такими як руйнування інфраструктури, затримки в постачанні необхідних ресурсів, погіршення умов праці через загрози для безпеки тощо. Надання ефективної допомоги фермерам та агропідприємствам під час воєнних дій дозволить зберегти працездатність галузі та забезпечити стабільний розвиток сільських регіонів. Сільське господарство може стати основою для економічного відновлення після завершення конфлікту. Завдяки підтримці фермерів, відновленню сільськогосподарських земель та продовольчого виробництва уряд може прискорити відновлення економіки і покращити соціальну ситуацію в країні. Активна державна допомога аграрному сектору в період війни має критичне стратегічне значення для майбутньої стабільності та процвітання України.

ВИСНОВКИ

У даній роботі було розглянуто теоретичний аспект забезпечення фінансової стійкості підприємства, здійснено загальну оцінку фінансово-господарської діяльності агропідприємства «Гармонія-Д» під час військового конфлікту, проведено всебічний аналіз фінансової стійкості цього агропідприємства та надано пропозиції щодо підвищення рівня фінансової стійкості як для «Гармонія-Д», так і для уряду України з метою покращення економічної стійкості аграрних компаній країни.

З отриманих результатів дослідження можна виділити такі основні висновки:

1. Встановлено, що фінансова стабільність є ключовим критерієм для оцінки життєздатності та ефективності підприємства. Вона полягає в здатності організації протистояти як зовнішнім, так і внутрішнім впливам, які можуть призвести до збитків або зменшити потенціал для розвитку. Це охоплює можливість зберігати фінансові ризики, підтримувати стабільність прибутковості та швидко відновлюватися після кризових ситуацій. На рівень фінансової стійкості впливають як внутрішні, так і зовнішні, а також мезоекономічні фактори.

2. Досліджено різні методи оцінки фінансової стабільності організації. Одним із найпоширеніших способів є використання коефіцієнтів, що передбачає аналіз фінансових звітів компанії, обчислення співвідношень, які характеризують фінансову стійкість, та їх порівняння з встановленими стандартами. Показники стабільності підприємства охоплюють такі елементи, як структура власних і залучених коштів, ліквідність, коефіцієнт покриття запасами, маржинальний прибуток, операційний важіль та оцінка фінансових ризиків.

3. Підкреслено, що аналітична підтримка організації є критично важливою для забезпечення її економічної стабільності та успіху в умовах конкурентного середовища. Висновки, отримані на основі дослідження

внутрішніх та зовнішніх факторів, сприяють ухваленню обґрунтованих управлінських рішень, які орієнтовані на вдосконалення бізнес-процесів і підвищення результативності роботи. Підтримка економічної безпеки компанії передбачає стабільне фінансове становище, здатність швидко реагувати на зміни в навколишньому середовищі та ефективно управління ризиками. Аналітична підтримка дозволяє своєчасно виявляти і досліджувати можливі загрози та перспективи, що забезпечує ефективну реакцію та вжиття необхідних заходів для зниження ризиків і максимізації вигод.

4. Продемонстровано, як початок збройного конфлікту в Україні значно вплинув на функціонування сільськогосподарських підприємств. Спостерігався різкий підйом інфляції, що спричинило серйозні проблеми для аграрних господарств через збільшення витрат на виробництво та інфраструктуру. Водночас, зниження цін на зернові на біржі стало викликом для виробників, оскільки зменшується прибутковість їх продукції та ставиться під загрозу їх фінансова стабільність. Низька ціна українського зерна викликала протести серед сільськогосподарських об'єднань у Європі, що призвело до обмеження експорту через деякі пункти пропуску. Ускладнений експортний процес, зумовлений війною та пошкодженою інфраструктурою, також негативно позначається на агропромисловому секторі. Обмеження доступу до міжнародних ринків і труднощі з транспортуванням товарів значно знижують потенціал для експорту та підтримки внутрішнього виробництва.

5. Проведено аналіз фінансово-господарської діяльності ФГ «Гармонія-Д» у 2022 -2024 роках. Результати демонструють виразні негативні зміни, зумовлені початком військових дій. Загалом, спостерігається значне скорочення доходів компанії, зокрема чистого доходу від реалізації продукції та інших операційних надходжень, що призвело до збільшення витрат на виробництво та інших операційних витрат. Найбільше зниження спостерігалось у рентабельності, що стало причиною зменшення чистого прибутку підприємства. Окрім того, збільшення дебіторської заборгованості та товарних запасів вказує на додаткові фінансові проблеми, з якими зіткнулася компанія. Аналіз

фінансових результатів агропідприємства «Гармонія-Д» у 2024 році, в умовах тривання військового конфлікту, вказує на значне погіршення фінансових результатів. Скорочення доходів від реалізації продукції та інших операційних надходжень становило майже 45%, що спричинило негативну рентабельність продажів та збитковість компанії. Проте було здійснено кілька інвестиційних заходів для відновлення підприємства після початку конфлікту в 2022 році. Підвищення рівня заборгованості та товарних запасів свідчить про поглиблення фінансових труднощів. Особливо варто звернути увагу на зростання собівартості продукції та інших витрат, що є додатковим чинником, який ускладнює фінансову ситуацію підприємства. Ці зміни обумовлені загальним погіршенням економічної обстановки в країні через продовження збройного конфлікту.

6. Проведено оцінку фінансової стабільності агропідприємства «Гармонія-Д», за результатами якої можна зазначити, що підприємство демонструвало високий рівень фінансової стійкості у 2022 році. З початком військових дій агропідприємство залишилося стабільним з фінансової точки зору, хоча деякі показники почали знижуватися. Це можна пояснити багаторічною прибутковою діяльністю та стабільним фінансовим становищем «Гармонія-Д». Підприємство має значний обсяг власного капіталу і мінімальний ризик банкрутства, що свідчить про його стабільність і ефективне фінансове управління. Індикатори ліквідності також підтверджують позитивну ситуацію, оскільки обігові активи є достатніми для виконання поточних зобов'язань і забезпечення швидкого залучення фінансових ресурсів. Проте у 2023 році спостерігається погіршення деяких фінансових результатів, що пов'язано з негативним впливом військових дій на економіку країни. Зокрема, це обумовлено затримкою зерна на складах через низькі ціни на продукцію, а також значними витратами на відновлення після початку бойових дій у 2022 році, що спричинило збиткові результати діяльності. Зростання запасів також може негативно вплинути на ліквідність. Основними проблемними аспектами залишаються маржинальний дохід, операційний важіль і фінансовий ризик агропідприємства «Гармонія-Д».

7. Розроблено пропозиції щодо вдосконалення управління фінансовою стійкістю агропідприємства «Гармонія-Д» в умовах військового стану. Прогнозовано можливі зміни фінансових показників як без врахування оптимізаційних заходів, так і з їх впровадженням. Загалом, негативна тенденція зберігається у динаміці коефіцієнтів фінансового ризику, забезпеченості запасами, маржинального доходу та операційного важеля. Особливо актуальною проблемою залишається різке збільшення фінансового ризику компанії. Для поліпшення показників фінансової стійкості було запропоновано зменшити витрати підприємства, очікуючи прибуток від попередніх інвестицій, що дозволить знизити ризик фінансових втрат за умов непередбачених ситуацій, що підтверджується аналізом росту фінансового ризику. Також рекомендовано провести страхування майна та здоров'я працівників підприємства, застосовувати технології точного землеробства для забезпечення безпеки виробничих процесів, оптимізації ресурсів та зменшення витрат, а також активно залучати благодійні організації для отримання додаткового фінансування, що допоможе компенсувати негативні зміни в фінансових результатах.

8. У кваліфікаційній роботі також розглянуто основні сучасні інструменти забезпечення фінансової стійкості підприємства та надано рекомендації для їх використання підприємствами України з метою забезпечення їх фінансової стійкості.

9. Було надано рекомендації уряду України щодо підвищення фінансової стійкості аграрного сектору країни. Введення субсидій для фермерських господарств сприятиме забезпеченню їхньої фінансової стабільності та розвитку сільського господарства. Спрощення доступу до податкових пільг допоможе зменшити фінансовий тиск на аграріїв, що сприятиме зростанню сектору. Регулювання цін на зернових ринках допоможе стабілізувати цінову ситуацію і створить справедливі умови для всіх учасників економічного процесу. Активна співпраця з міжнародними гуманітарними організаціями та розширення міжнародних зв'язків у сфері логістики зернових вантажів сприятиме знаходженню нових ринків збуту та стабільному експорту

продукції. Важливим кроком також є відновлення інфраструктури України, що критично необхідне для підтримки безперебійної роботи агросектору та зниження витрат агропідприємств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Танклевська Н. С., Мірошніченко В. О. Фінансова стійкість підприємств в умовах цифрової економіки. *Бізнес Інформ*. 2024. №3. С. 249–255.
2. Лахтіонова Л.А. Аналіз фінансової стійкості суб'єктів підприємницької діяльності: монографія. Київ: КНЕУ, 2011. 880 с.
3. Мамонтова Н.А. Фінансова стійкість акціонерних підприємств і методи її забезпечення (на прикладі підприємств харчової промисловості): автореф. дис. канд. екон. наук; Інститут економічного прогнозування НАН України. Київ, 2001. 59 с.
4. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств: навч. посіб. Київ: Знання, 2000. 378 с.
5. Цал-Цалко Ю.С. Фінансова звітність підприємства та її аналіз: навч. посібник. Київ: ЦУЛ, 2002. 359 с.
6. Белікова Т.В. Оцінка фінансового стану підприємств побутового обслуговування: автореф. дис. канд. екон. наук: спец. 08.07.05 «Економіка торгівлі та послуг»; Харківський державний університет харчування та торгівлі, 2006. 20 с.
7. Захарова Н. Ю. Підходи до формування й оцінки фінансової стійкості підприємства. *Бізнес Інформ*. 2020. № 10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2020_10_40 (дата звернення: 28.02.2025).
8. Сак Т.В. Діагностика фінансової стійкості підприємства: методологія та практика застосування. *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2023. № 4 (26). С. 37-44. URL: <https://economics.net.ua/ejopu/2023/No4/37.pdf> (дата звернення: 28.02.2025)
9. Приймак С., Волкова О. Діагностика фінансової стійкості підприємств в умовах посилення глобальної конкуренції. *Економіка та суспільство*. 2021. № 30. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-30-58> (дата звернення: 28.02.2025)

10. Адонін С. В., Шиманська Д. О. Управління фінансовою стійкістю суб'єкта підприємницької діяльності. *Ефективна економіка*. 2022. № 3. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10051> DOI: [10.32702/2307-2105-2022.3.71](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2022.3.71). (дата звернення: 28.02.2025)
11. Клочко Т. Фінансова безпека як умова фінансової стійкості підприємства. *Економіка та суспільство*. 2021. No 23. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-23-17> (дата звернення: 28.02.2025)
12. Ізюмська В., Нікульшина А. Управління фінансовою стійкістю підприємства. *Економіка та суспільство*. 2021. No 34. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-26>. (дата звернення: 28.02.2025)
13. Ільїна С. Б., Мицак О. В. Моделювання фінансового стану підприємств: сутнісний підхід до інтегрованої оцінки. *Журнал «Економічні науки»*. 2016. – № 4. – С. 139-146.
14. Кравченко М.О, Леонтовська М.А. Підходи до оцінювання фінансової стійкості інноваційно-активних підприємств. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»* 24. 2022. С. 93-98.
15. Єпіфанова І.Ю. Ієрархічна класифікація факторів впливу на систему управління фінансовою стійкістю промислового підприємства. *Innovation and Sustainability*. 2021. № 1. С. 6–12.
16. Докієнко Л. Концептуальні підходи до комплексної діагностики фінансової стійкості підприємства. *Підприємництво та інновації*. 2020. No 14. С. 25–31.
17. Довбня С.Б., Разганяєва Т.М. Методичні основи оцінки фінансової стійкості підприємства з урахуванням впливу факторів зовнішнього середовища. *Науково-виробничий журнал «Бізнес навігатор»*, 2020. №3 (59). С. 89-94.
18. Кирчата І. М., Шершенюк О. М., Деділова Т. В. Стратегічний розвиток агропромислового комплексу як основа забезпечення економічної безпеки. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва* 28. 2022. С. 79-91.

19. Ганін В., Алекперов Р. Оцінка системи управління фінансовою стійкістю підприємства в сучасних умовах господарювання. *Молодий вчений*. 2020. № 11 (87). С. 149–152. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-11-87-32>
20. Ткачук В.І. Економічна безпека та стійкість сільськогосподарських підприємств: монографія. Житомир: Волинь, 2013. 276 с.
21. Grain Trade. Закупівельні ціни на зерно в Україні на 31 грудня 2021 року. URL: <https://graintrade.com.ua/novosti/zakupivelni-tcini-na-zerno-v-ukraini-na-31-grudnya-2021-roku.html> (дата звернення: 01.02.2025).
22. Grain Trade. Закупівельні ціни на зерно в Україні на 30 грудня 2022 року. URL: <https://graintrade.com.ua/novosti/zakupivelni-tcini-na-zerno-v-ukraini-na-30-grudnya-2022-roku.html> (дата звернення: 01.02.2025).
23. Grain Trade. Закупівельні ціни на зерно в Україні на 29 грудня 2023 року. URL: <https://graintrade.com.ua/novosti/zakupivelni-tcini-na-zerno-v-ukraini-na-29-grudnya-2023-roku.html> (дата звернення: 01.02.2025).
24. Мінфін. Індекс інфляції в Україні 2024. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/> (дата звернення: 01.02.2025).
25. Науменко Н.С. Перешкоди на шляху українського зернового експорту: економічні наслідки першого року війни. *REBUILD UKRAINE: справа всього цивілізованого світу*. Вежа-Друк, 2023.
26. Немцева Ю. Українське зерно найдешевше на світовому ринку — трейдер. URL: <https://kurkul.com/news/35712-ukrayinske-zerno-naydeshevshe-na-svitovomu-rinku--treyder> (дата звернення: 03.02.2025).
27. Гордійчук Д. День народження «зернового коридору» і день кінця. Як Україна знову опинилася в морській блокаді та чим це загрожує. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/07/18/702321/> (дата звернення: 03.02.2025).
28. Грабовецький Б.Є. Основи економічного прогнозування.: навч. посібник. Вінниця: ВФ Танг. 2000. 209 с.

29. Синєокий П. «Це стало найбільшим шоком»: як і куди Росія вивозить вкрадене українське зерно. URL: https://24tv.ua/zhurnalistka-rozpovila-yak-rosiya-prodaye-kradene-ukrayinske_n2525718 (Дата звернення: 03.02.2025).

30. Ласло О.О. Впровадження технологій точного землеробства в Україні. *Вісник Полтавської державної аграрної академії* 1. 2011. С. 49-50.

31. Васильковська К.В., Андрієнко О.О., Шепілова Т.П. Ефективність агродронів в системі точного землеробства. *Аграрні інновації* 17. 2023. С 13-18.

32. Mercy Corps UASP. Про Mercy Corps. URL: <https://uasp.mercycorps.org/>

33. Державна служба статистики України. Товарна структура зовнішньої торгівлі України – архів за 2022 рік. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/zd/tsztt/arh_tsztt2022_u.html (дата звернення: 12.01.2025).

34. Державна служба статистики України. Товарна структура зовнішньої торгівлі України – архів за 2023 рік. URL https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2023/zd/tsztt/arh_tsztt2023_u.html (дата звернення: 12.01.2025).

35. Про затвердження Порядку надання одноразової грошової допомоги постраждалому населенню внаслідок підриву Російською Федерацією греблі Каховської гідроелектростанції за втрачений врожай. Постанова Кабінету Міністрів України від 04.03.2023. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-poriadku-nadannia-odnorazovoi-hroshovoi-dopomohy-postrazhdalomu-s807-40823> (дата звернення: 12.01.2025).

36. Пасемко, Г., Таран, О. Державне регулювання аграрного сектору під час війни (на прикладі Харківської області). *Економіка та суспільство* 51. 2023.

37. Левкович О. В., Калашнікова Ю. М. Фінансова стійкість як передумова інноваційного розвитку підприємства. *Ефективна економіка*. 2021. № 4. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8776> (дата

звернення: 29.02.2025).

38. Костенко Ю.О., Короленко О.Б., Гузь М.М. Аналіз фінансової стійкості підприємства в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*.2022. Випуск №43.

URL:<https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1758> (дата звернення 28.02.2025).

39. Ткаченко Є.Ю., Фатюха В.В., Яришко О.В. Фінансова стійкість підприємства: сутність та основи управління. *Інфраструктура ринку*. Вип. 56. 2021. С.129-134.

40. Коваленко О.В. Управління фінансами підприємств: сучасні підходи. Київ: Вид-во НУБіП України, 2023. 258 с.

41. Сидоренко А.М. Ризик-менеджмент в умовах глобалізації. Харків: посіб., 2024. 312 с.

42. Бондаренко Т.М. Сучасні інструменти фінансового управління: теорія та практика. Львів: Новий світ, 2023. 234 с.

43. Петрова І.Г. Бюджетування на підприємстві в умовах кризи. Дніпро: Дніпропетровський університет економіки, 2024. 198 с.

44. Шевченко В.І. Оцінка ефективності інвестицій у сучасних економічних умовах. Одеса: Фенікс, 2023. 274 с.

45. Волкова В.Л., Іоргачова М.І. Фінансова стійкість суб'єкта господарювання: можливі заходи її забезпечення. The 4th International scientific and practical conference “The world of modern technologies and inventions” (October 10 – 13, 2023) Vienna, Austria. International Science Group. 2023. С.59-60.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А1

Визначення поняття «фінансова стійкість підприємства» в наукових публікаціях [складено на основі 1-6]

Автор	Визначення
Л.А. Лахтіонова [1]	«Фінансова стійкість — це такий стан фінансових ресурсів, при якому підприємство, вільно маневруючи грошовими коштами, здатне шляхом ефективного їх використання забезпечити безперервний процес виробничо-торговельної діяльності, а також затрати на його розширення і оновлення.»
Н.А. Мамонтова [2]	«Економічний стан підприємства, за якого забезпечуються стабільна фінансова діяльність, постійне перевищення доходів над витратами, вільний обіг грошових коштів, ефективне управління фінансовими ресурсами, безперервний процес виробництва та реалізації продукції, розширення та оновлення виробництва»; «свідчить про забезпеченість підприємства власними фінансовими ресурсами, рівень їх використання, напрями розміщення».
М.Я. Коробов [3, с. 354]	«Якщо параметри діяльності підприємства відповідають критеріям позитивної характеристики фінансового стану, говорять про фінансову стійкість підприємства, фінансова стійкість формується під впливом рентабельності діяльності. Якщо підприємство збиткове, малорентабельне, якщо величина прибутку падає, говорити про задовільний фінансовий стан, фінансову стійкість не доводиться».
Ю.С. Цал-Цалко [4, с. 204]	«Стан активів (пасивів) підприємства, що гарантує постійну платоспроможність»
Т.М. Белікова [5]	«Це відсутність дебіторських і кредиторських заборгованостей, своєчасний розрахунок за своїми зобов'язаннями та використання виключно власних коштів для примноження активів установи».
О.М. Тридід, К.В. Орехова [6]	«Відмінними рисами визначення цього поняття від наявних є врахування руху капіталу; зважування на необхідність та достатність адаптації фінансово стійкого підприємства до простору і часу».

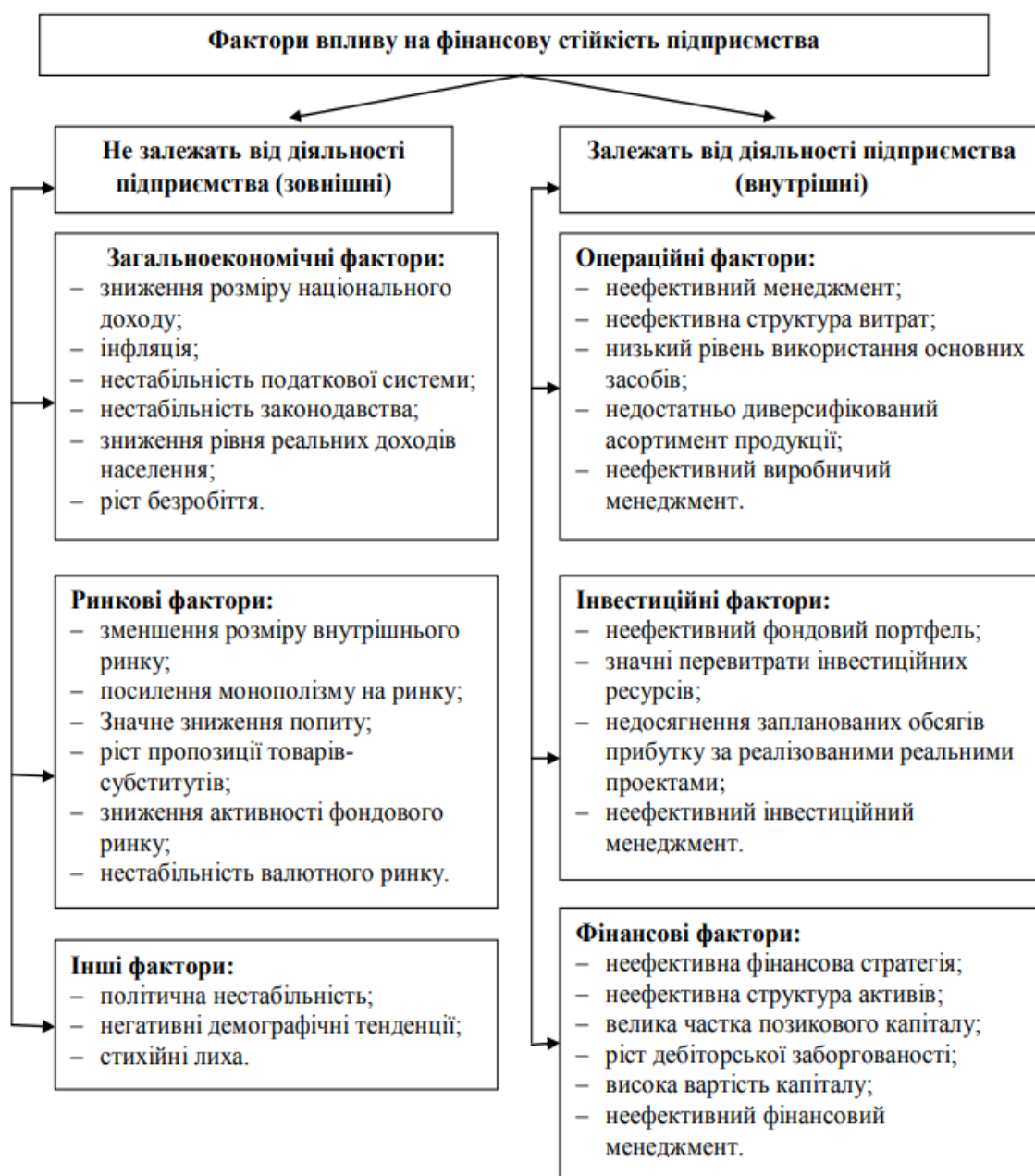

Рис. А2. Фактори впливу на фінансову стійкість підприємства [12]

Таблиця. А3.

Показники оцінювання рівня фінансової стійкості підприємства для проведення комплексного виміру стану фінансової стійкості [складено на основі13]

Група показників	Показник	Норма
Структура капіталу	Коефіцієнт фінансової автономії ($K_{ф.а.}$)	0,50 – 0,80
	Коефіцієнт фінансового ризику ($K_{ф.р.}$)	0,25 – 1,00
	Коефіцієнт маневреності власного капіталу ($K_{ман.}$)	>0,1
	Коефіцієнт співвідношення оборотних та необоротних коштів ($K_{о/н}$)	Зростання
	Коефіцієнт співвідношення загальних зобов'язань та сумарних активів ($K_{з.з.}$)	0,20 – 0,50
	Коефіцієнт співвідношення довгострокових зобов'язань до активів ($K_{д.з.}$)	0,20 – 0,50
	Коефіцієнт співвідношення довгострокових зобов'язань і довгострокових (необоротних) активів ($K_{д.з.д.а.}$)	0,20 – 0,50
Ліквідність	Коефіцієнт поточної ліквідності ($K_{пот.л.}$)	> 2,00
	Коефіцієнт критичної ліквідності ($K_{крит.л.}$)	0,70 – 0,80
	Коефіцієнт абсолютної ліквідності ($K_{абс.л.}$)	0,20 – 0,35
Забезпеченість запасами	Коефіцієнт забезпеченості запасами ($K_{з.зап.}$)	$\geq 0,50$
Бізнес-ризик	Маржинальний дохід (МД)	> 0
	Операційний важіль (ОВ)	Зростання
Фінансовий ризик	Фінансовий ризик (ФР)	Зменшення

Матриця визначення рівня фінансової стійкості підприємства [13]

Критерії оцінки	Надійно	Достатньо	Критично
Структура капіталу			
Ліквідність			
Коефіцієнт забезпеченості запасами			
Врахування бізнес-ризиків та операційного важеля			
Врахування фінансового ризику			

Фінансова звітність агропідприємства «Гармонія-Д»

Баланс на 31 грудня 2022 р.

Форма № 1-м Код за ДКУД 1801006			
Актив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	1 886,4	1 870,6
Первісна вартість	1001	1 948,2	1 948,2
Накопичена амортизація	1002	(61,8)	(77,6)
Незавершені капітальні інвестиції	1005	8 182,2	3 330,0
Основні засоби :	1010	29 703,1	38 502,5
первісна вартість	1011	48 480,8	60 772,8
знос	1012	(18 777,7)	(22 270,3)
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	-	-
Інші необоротні активи	1090	-	-
Усього за розділом I	1095	39 771,7	43 703,1
II. Оборотні активи			
Запаси :	1100	10 394,4	15 543,6
у тому числі готова продукція	1103	5 235,6	6 661,3
Поточні біологічні активи	1110	-	-
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	3,4	69,1
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	28,5	598,6
у тому числі з податку на прибуток	1136	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	473,4	9 184,1
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	207,3	327,8
Витрати майбутніх періодів	1170	11,3	42,8
Інші оборотні активи	1190	-	1,4
Усього за розділом II	1195	11 118,3	25 767,4
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-
Баланс	1300	50 890,0	69 470,5

Таблиця Б.2

Пасив	Код рядка	На початок звітнього року	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	4,0	4,0
Додатковий капітал	1410	-	-
Резервний капітал	1415	3 229,3	3 229,3
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	42 240,7	59 014,6
Неоплачений капітал	1425	(-)	(-)
Усього за розділом I	1495	45 474,0	62 247,9
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення	1595	1 750,0	-
III. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	1600	-	4 928,4
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-
товари, роботи, послуги	1615	3 395,2	529,0
розрахунками з бюджетом	1620	20,5	92,0
у тому числі з податку на прибуток	1621	-	-
розрахунками зі страхування	1625	0,4	3,6
розрахунками з оплати праці	1630	6,0	10,6
Доходи майбутніх періодів	1665	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	243,9	1 659,0
Усього за розділом III	1695	3 666,0	7 222,6
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	-	-
Баланс	1900	50 890,0	69 470,5

Таблиця Б.3

Звіт про фінансові результати

За Рік 2022 р.

		Форма № 2-м	Код за ДКУД	1801007
Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року	
1	2	3	4	
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	35 844,1	21 562,6	
Інші операційні доходи	2120	1 720,7	841,6	
Інші доходи	2240	-	21,6	
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	37 564,8	22 425,8	
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(19 012,0)	(20 403,1)	
Інші операційні витрати	2180	(1 024,5)	(853,1)	
Інші витрати	2270	(530,9)	(420,0)	
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285	(20 567,4)	(21 676,2)	
Фінансовий результат до оподаткування (2280 – 2285)	2290	16 997,4	749,6	
Податок на прибуток	2300	(-)	(-)	
Чистий прибуток (збиток) (2290 – 2300)	2350	16 997,4	749,6	

Додаток В

Таблиця В.1

Фінансова звітність агропідприємства «Гармонія-Д»

Баланс на 31 грудня 2023 р.

Форма № 1-м Код за ДКУД 1801006			
Актив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	1 870,6	1 854,7
Первісна вартість	1001	1 948,2	1 948,2
Накопичена амортизація	1002	(77,6)	(93,5)
Незавершені капітальні інвестиції	1005	3 330,0	9 597,3
Основні засоби :	1010	38 502,5	33 829,7
первісна вартість	1011	60 772,8	61 145,2
знос	1012	(22 270,3)	(27 315,5)
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	-	-
Інші необоротні активи	1090	-	-
Усього за розділом I	1095	43 703,1	45 281,7
II. Оборотні активи			
Запаси :	1100	15 543,6	20 750,3
у тому числі готова продукція	1103	6 661,3	4 295,6
Поточні біологічні активи	1110	-	-
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	69,1	1 398,6
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	598,6	66,5
у тому числі з податку на прибуток	1136	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	9 184,1	2 445,5
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	327,8	383,6
Витрати майбутніх періодів	1170	42,8	4,4
Інші оборотні активи	1190	1,4	1,4
Усього за розділом II	1195	25 767,4	25 050,3
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-
Баланс	1300	69 470,5	70 332,0

Таблиця В.2

Пасив	Код рядка	На початок звітної року	На кінець звітної періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	4,0	4,0
Додатковий капітал	1410	-	-
Резервний капітал	1415	3 229,3	3 229,3
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	59 014,6	62 682,7
Неоплачений капітал	1425	(-)	(-)
Усього за розділом I	1495	62 247,9	65 916,0
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення	1595	-	-
III. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	1600	4 928,4	3 500,0
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-
товари, роботи, послуги	1615	529,0	437,4
розрахунками з бюджетом	1620	92,0	87,1
у тому числі з податку на прибуток	1621	-	-
розрахунками зі страхування	1625	3,6	3,9
розрахунками з оплати праці	1630	10,6	4,1
Доходи майбутніх періодів	1665	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	1 659,0	383,5
Усього за розділом III	1695	7 222,6	4 416,0
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	-	-
Баланс	1900	69 470,5	70 332,0

Таблиця В.3

Звіт про фінансові результати

За Рік 2023 р.

		Форма № 2-м	Код за ДКУД	1801007
Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року	
1	2	3	4	
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	6 506,9	35 844,1	
Інші операційні доходи	2120	125,6	1 720,7	
Інші доходи	2240	-	-	
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	6 632,5	37 564,8	
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(2 497,1)	(19 012,0)	
Інші операційні витрати	2180	(467,3)	(1 024,5)	
Інші витрати	2270	(-)	(530,9)	
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285	(2 964,4)	(20 567,4)	
Фінансовий результат до оподаткування (2280 – 2285)	2290	3 668,1	16 997,4	
Податок на прибуток	2300	(-)	(-)	
Чистий прибуток (збиток) (2290 – 2300)	2350	3 668,1	16 997,4	

Додаток Г

Таблиця Г.1

Фінансова звітність агропідприємства «Гармонія-Д»

Баланс на 31 грудня 2024 р.

Актив	Форма № 1-м Код за ДКУД		1801006
	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	1 854,7	1 842,8
Первісна вартість	1001	1 948,2	1 948,2
Накопичена амортизація	1002	(93,5)	(105,4)
Незавершені капітальні інвестиції	1005	9 597,3	3 371,7
Основні засоби :	1010	33 829,7	37 169,7
первісна вартість	1011	61 145,2	67 988,2
знос	1012	(27 315,5)	(30 818,5)
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	-	-
Інші необоротні активи	1090	-	-
Усього за розділом I	1095	45 281,7	42 384,2
II. Оборотні активи			
Запаси :	1100	20 750,3	26 905,1
у тому числі готова продукція	1103	4 295,6	9 013,8
Поточні біологічні активи	1110	-	-
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	1 398,6	146,7
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	66,5	642,9
у тому числі з податку на прибуток	1136	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	2 445,5	509,2
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	383,6	536,5
Витрати майбутніх періодів	1170	4,4	7,0
Інші оборотні активи	1190	1,4	41,5
Усього за розділом II	1195	25 050,3	28 788,9
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-
Баланс	1300	70 332,0	71 173,1

Таблиця Г.2

Пасив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	4,0	4,0
Додатковий капітал	1410	-	-
Резервний капітал	1415	3 229,3	3 229,3
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	62 682,7	60 829,5
Неоплачений капітал	1425	(-)	(-)
Усього за розділом I	1495	65 916,0	64 062,8
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення	1595	-	-
III. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	1600	3 500,0	3 500,0
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-
товари, роботи, послуги	1615	437,4	1 426,0
розрахунками з бюджетом	1620	87,1	-
у тому числі з податку на прибуток	1621	-	-
розрахунками зі страхування	1625	3,9	2,5
розрахунками з оплати праці	1630	4,1	15,0
Доходи майбутніх періодів	1665	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	383,5	2 166,8
Усього за розділом III	1695	4 416,0	7 110,3
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	-	-
Баланс	1900	70 332,0	71 173,1

Таблиця Г.3

Звіт про фінансові результати

За Рік 2024 р.

		Форма № 2-м	Код за ДКУД	1801007
Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року	
1	2	3	4	
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	3 583,3	6 406,9	
Інші операційні доходи	2120	-	125,6	
Інші доходи	2240	-	-	
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	3 583,3	6 532,5	
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(4 959,5)	(2 497,1)	
Інші операційні витрати	2180	(258,9)	(199,8)	
Інші витрати	2270	(218,1)	(-)	
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285	(5 436,5)	(2 696,9)	
Фінансовий результат до оподаткування (2280 – 2285)	2290	(1 853,2)	3 835,6	
Податок на прибуток	2300	(-)	(-)	
Чистий прибуток (збиток) (2290 – 2300)	2350	(1 853,2)	3 835,6	